

Świat wobec wojny w Ukrainie



Skierski | Knopp | Leśniak | Szyszkowski | Łagosz | Obszarski

Wydawca:

Fundacja Młodzieży Activis

ul. Jeździecka 3/14

01-461 Warszawa

Warszawa 2022

Świat wobec wojny w Ukrainie

Inicjatywa studentów Wydziału Nauk Politycznych
i Studiów Międzynarodowych UW

Spis treści

4

Unia Europejska wobec wojny w Ukrainie

Remigiusz Skierski

16

Serbia wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

Karol Łagosz

19

Globalne implikacje lokalnego konfliktu. Reakcje państw azjatyckich na wojnę rosyjsko-ukraińską

Jakub Knopp

38

Reakcja Wybranych Państw Afryki i Bliskiego Wschodu na wojnę w Ukrainie

Michał Szyszkowski

49

Reakcje wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach

Kajetan Leśniak

58

Australia i Oceania - reakcja na wojnę

Piotr Obszarski

Słowem wstępu

Kiedy rankiem dwudziestego czwartego lutego Rosja zaatakowała Ukrainę, świat stanął przed istotnym wyzwaniem odpowiedzi na jawne łamanie prawa międzynarodowego i okrucieństwo, jakim jest wojna agresywna. Choć państw, które otwarcie wsparły rosyjską agresję, jest niewiele, nie można mówić o wspólnej i solidarnej reakcji świata wobec wojny. Kolejne głosowania na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych wskazują, że większość krajów potępia inwazję. Najczęściej jest to tylko symboliczny gest. Jedynie wąska grupa państw, zdominowana przez reprezentantów tzw. Zachodu, podjęła istotne działania przeciwko Federacji Rosyjskiej. Jednak świat to nie tylko państwa Unii Europejskiej, NATO i garstka innych wysoko rozwiniętych nacji. Na arenie międzynarodowej Zachód, ze wsparciem militarnym dla Ukrainy i daleko idącymi sankcjami wobec Rosji, znajduje się w mniejszości. Na mapie pokazującej geograficzne rozmieszczenie krajów nakładających sankcje świat, poza Europą i Ameryką Północną, jawi się jako morze bieli, na którym gdzieś pojawia się plama koloru – w postaci Japonii, Australii czy Nowej Zelandii. Naturalne w tej sytuacji wydaje się być pytanie *dlaczego?*

Celem przyświecającym tej publikacji jest częściowe wyjaśnienie tej złożonej kwestii. Częściowe dlatego, że do wyczerpania tematu potrzeba by nie pięćdziesięciu, a pięciuset stron. Czytelnik lub czytelniczka nie znajdzie w poniższym wydaniu prawdy objawionej. Mam jednak pewność, że lektura dostarczy odpowiedzi na chociaż część pytań rodzących się względem międzynarodowej reakcji na wojnę w Ukrainie. Na następnych kilkudziesięciu stronach, kierując się kluczem geograficznej reprezentatywności, autorzy omówili różnorodne perspektywy – od Europy, przez Amerykę Łacińską, Azję, Afrykę i Bliski Wschód, do Oceanii.

Drogi Czytelniczki i Czytelnicy, oddając tę publikację w Wasze ręce mam nadzieję, że okaże się ona pomocna w zrozumieniu niejednorodnych reakcji aktorów międzynarodowych, w szczególności tych patrzących na świat inaczej niż my.

Kajetan Leśniak
Koordynator wydania

Es lebe Europa! Vive l'Europe! Long live Europe! - tymi słowami przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen zwykła kończyć swoje przemówienia. Podobne frazy przewijały się przez lata w wypowiedziach wielu przywódców państw Unii Europejskiej. Jednakże od 24 lutego wszystkie te piękne stwierdzenia zostały przyćmione przez powiedzenie naszych wschodnich sąsiadów, które towarzyszy wszystkim wystąpieniom prezydenta Wołodymyra Zełenskigo – *Slava Ukraini!* Jest to zaledwie małostka, wydawać by się mogło, że nic ważnego w obliczu wojny, jaka spotkała Europę, a przede wszystkim Ukrainę. Jednakże to małe spostrzeżenie pokazuje pewien większy mechanizm. Zachodni przywódcy w ostatnich tygodniach musieli na nowo dojrzeć, dorosnąć do swoich ról. Wszystkie plany na ten, jak i kolejne lata, a może i dziesięciolecia, zostały natychmiastowo zrewidowane. Poddane, zdawałoby się, niemożliwej próbie. 24 lutego wszystkie słowa, nawet te najpiękniejsze, stały się nagie, Putin najechał niepodległe państwo. W tym momencie wybrzmiało jedno wielkie „sprawdzam”. Nadszedł czas na wszystkie zapowiadane pakiety sankcji, „jakich nikt dotąd nie widział”¹.

Sankcje, sankcje i jeszcze raz sankcje

Uzależniona od dostaw węglowodorów wydobywanych w Rosji Europa musiała stanowczo zareagować na agresję. Do listy sankcji uważanych za najdotkliwsze należało usunięcie rosyjskich banków z systemu SWIFT oraz ostateczne przekreślenie przyszłości Nord Stream 2. Sprawa gazociągu była bardziej klarowna. Kanclerz Olaf Scholz już 22 lutego w ramach odpowiedzi na uznanie przez Rosję dwóch separatystycznych pararepublik: Ługańskiej i Donieckiej ogłosił wstrzymanie procesu certyfikacji tej inicjatywy, co ważne, pierwszy raz jako przyczynę wskazując powody polityczne. Następnego dnia prezydent Joe Biden objął sankcjami spółkę Nord Stream 2 zakazując przeprowadzania z nią oraz z podmiotami od niej zależnymi,

¹Biden odpowiedział na pytanie Polskiego Radia o Rosję. "Możliwe sankcje, jakich nikt dotąd nie widział", <https://www.polskieradio24.pl/5/1223/Artykul/2864639,Biden-odpowiedzial-na-pytanie-Polskiego-Radia-o-Rosje-Mozliwe-sankcje-jakich-nikt-dotad-nie-widzial>, dostęp: 18.03.2022.

jakichkolwiek transakcji. Po kilku dniach media obiegała informacja o zwolnieniach w firmie, co tylko potwierdziło upadek projektu i brak szans na powrót do niego w przyszłości. Sankcje dotyczące odcięcia rosyjskich banków od systemu SWIFT wywoływały więcej nieporozumień w Europie. Państwa wschodniej części Unii Europejskiej optowały za całkowitym wyłączeniem Rosji z tego systemu, argumentując to stwierdzeniem, że sankcje muszą być jak najdotkliwsze dla całej gospodarki agresora. Natomiast państwa, między innymi Niemcy twierdziły, że jest to niemożliwe, gdyż przez ten system przechodzą również płatności za rosyjskie węglowodory, od których Unia jest uzależniona. Jako drugi argument występowało stwierdzenie, że może to wywołać zbyt duże negatywne konsekwencje dla europejskiej gospodarki. Ostatecznie pakiet sankcji objął jedynie siedem banków, składających się na 1/4 rosyjskiego systemu bankowego, co przez wielu zostało nazwane wielkim niewybuchem² i było chłodno odebrane we wschodnich stolicach UE. Jednakże to nie był koniec sankcji nałożonych na rosyjskie banki. Komisja Europejska wprowadziła zakaz transakcji z czterema kluczowymi bankami reprezentującymi 23% rosyjskiego systemu bankowego, w tym z VTB, czyli drugim największym w Rosji³.

Poza tymi dwoma głównymi tematami Unia Europejska ogłosiła łącznie już pięć pakietów sankcji obejmujących łącznie 1091 osób i 80 podmiotów⁴ powiązanych z Władimirem Putinem. Wprowadzono zakaz wymiany handlowej z dwoma parapaństwami uznanymi przez Rosję we wschodniej Ukrainie, zakazano eksportu nowych technologii i wielu towarów do Rosji i Białorusi, jak również przeprowadzania transakcji z Bankami Centralnymi tych dwóch państw. Sankcje objęły również rosyjskie media. Działalność nadawcza Russia TD i Sputnika została zawieszona. Wskutek wszystkich działań Unii kurs rubla zaczął drastycznie spadać, jednakże w obliczu braku sankcji na import rosyjskich surowców naturalnych, w szczególności gazu, proces

² EU schließt sieben russische Banken von SWIFT aus, <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/eu-schliesst-sieben-russische-banken-von-swift-aus-17846988.html>, dostęp: 18.03.2022.

³ Oświadczenie Komisji Europejskiej w sprawie sankcji na Rosję, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_2281 dostęp: 5.04.2022.

⁴ Czwarty pakiet sankcji w związku z agresją wojskową Rosji na Ukrainę, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/03/15/fourth-package-of-sanctions-in-view-of-russia-s-military-aggression-against-ukraine-15-additional-individuals-and-9-entities-subject-to-eu-restrictive-measures/>, dostęp: 18.03.2022.

ten wyhamował, a nawet odwrócił się⁵. Wynika to z faktu, iż pieniądze zarobione na sprzedaży węglowodorów są inwestowane w dewizy, wskutek czego waluta się umacnia. Jak zapobiec takim mechanizmom? Należy wprowadzić embargo na import rosyjskiego gazu i ropy. Jednak Unia jest w tej sprawie podzielona. Premier Mateusz Morawiecki wysłał list do Ursuli von der Leyen i Charles'a Michel'a, w którym nawoływał do zabronienia importu surowców naturalnych z Rosji, by zaprzestać finansowania reżimu Putina⁶. Kwestia zakupu rosyjskich węglowodorów jest przyczyną największych rozbieżności w Unii. Państwa sąsiadujące z Rosją postulują jak najszybsze wprowadzenie zakazu importu ropy i gazu z kraju agresora, jednakże nie wszyscy członkowie wspólnoty popierają ten pomysł. Najgłośniejszy jest sprzeciw Węgier, które ogłosiły, że nie zagłosują za żadnymi ograniczeniami mogącymi wpłynąć negatywnie na ich bezpieczeństwo energetyczne. Ma to związek z wieloletnim kontraktem podpisanym przez rząd Wiktora Orbana na import gazu z Rosji. Również minister gospodarki Słowacji Richard Sulik ogłosił, że jego kraj zamierza kontynuować zakupy rosyjskiego „błękitnego paliwa”. W swojej wypowiedzi wskazał, że Słowacja jest nawet w stanie płacić za importowany surowiec w rublach, gdy będzie taki wymóg⁷. Nie czekając na decyzję Unii Europejskiej wiele państw samodzielnie zdecydowało się na zakończenie importu węglowodorów z Rosji. Najambitniejszy plan mają państwa bałtyckie, które z początkiem kwietnia przestały kupować od Rosjan gaz. Również Polska planuje podobnie działania. Mateusz Morawiecki ogłosił, że do końca 2022 roku zostanie zaprzestany import rosyjskiej ropy. W odpowiedzi na masakrę dokonaną przez rosyjskie wojska na cywilnej ludności w podkijowskich miejscowościach Ursula von der Leyen ogłosiła, że Unia wprowadza embargo na węgiel z Rosji. Są to pierwsze sankcje zabraniające importu jednego z surowców energetycznych z kraju agresora. Przewodnicząca Komisji Europejskiej poinformowała również, że dyskutowane są kolejne ograniczenia na import innych węglowodorów z Rosji. Debata nad dalszymi krokami cały czas trwa. Wydaje się jednak,

⁵ Rollercoaster na rosyjskiej walucie. „Przez brak sankcji rubel się umacnia”, <https://businessinsider.com.pl/finanse/waluty/rollercoaster-na-rublu-przez-brak-sankcji-sie-umacnia/9ck44c9>, dostęp: 18.03.2022.

⁶ „Zmiana będzie wymagała wysiłku” List premiera do przywódców UE, <https://www.polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/2917395,Zmiana-bedzie-wymagala-wysilku-List-premiera-do-przywocow-UE>, dostęp: 18.03.2022.

⁷ Bułgaria zapłaci za gaz tylko w euro, Słowacja się łamie, <https://energia.rp.pl/gaz/art36004921-bulgaria-zaplaci-za-gaz-tylko-w-euro-slowacja-sie-lamie>, dostęp: 3.04.2022.

że po kilku tygodniach letargu między ogłoszeniem czwartego a piątego pakietu sankcji przywódcy UE podejmą nowe, daleko idące działania mające na celu zmuszenie Rosji do zakończenia wojny. Ważnym sygnałem dla rządów państw Unii Europejskiej jest rezolucja Parlamentu Europejskiego poparta przez 513 deputowanych, w której europosłowie wzywają do jak najszybszego nałożenia sankcji zakazujących import gazu, węgla i ropy. Co również jest warte zaznaczenia w czasie debaty poprzedzającej głosowanie Charles Michel przyznał, że „prędzej czy później sankcje na ropę i gaz będą potrzebne”⁸. Premier Polski w czasie wizyty w Kijowie stwierdził, że podczas spotkania Rady Europejskiej w Wersalu problem ten był żywo dyskutowany, a jeden z uczestników spotkania miał powiedzieć, że należy się przygotować na chłodną przyszłą zimę. Podczas tego szczytu przywódcy państw Unii zlecieli Komisji Europejskiej przygotowanie do końca maja planu rezygnacji z rosyjskich węglowodorów w europejskiej energetyce do końca obecnej dekady (Ursula von der Leyen mówiła nawet o 2027 roku, jako dacie końcowej⁹). W ramach tej inicjatywy już do końca tego roku zapotrzebowanie wspólnoty na gaz z Rosji miałyby zostać zmniejszone o 2/3¹⁰. Komisja przedstawiła też w marcu plan służący zapewnieniu bezpieczeństwa dostaw i cen energii na przyszły sezon zimowy¹¹. Widać więc, że Europa jest świadoma zagrożenia płynącego razem z rosyjskimi gazem czy ropą. Pozostaje jednak pytanie czy te działania będą wystarczające, by zniechęcić Putina do kontynuowania agresji?

Przyspieszone dojrzewanie

Abstrahując od wymiaru gospodarczego wojny i sankcji będących na nią odpowiedzią w ciągu ostatnich tygodni byliśmy świadkami przetłomowych wydarzeń. Po pierwsze zachód pokazał jedność. Kalkulacja władz Rosji, że wewnętrzne spory między państwami NATO i UE będą na tyle duże, by sparaliżować prace nad stanowczą odpowiedzią na rozpoczęcie wojny

⁸ Report by President Charles Michel to the European Parliament plenary session, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/04/06/report-by-president-charles-michel-to-the-european-parliament-plenary-session/>, dostęp: 8.04.2022.

⁹ Szczyt UE w Wersalu w sprawie wojny w Ukrainie. Oto kluczowe ustalenia, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/szczyt-ue-w-wersalu-w-sprawie-wojny-w-ukrainie-oto-kluczowe-ustalenia/r71w867>, dostęp: 18.03.2022.

¹⁰ REPowerEU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511, dostęp: 18.03.2022

¹¹ Deklaracja weslaska, <https://www.consilium.europa.eu/media/54787/20220311-versailles-declaration-pl.pdf>, dostęp: 18.03.2022.

okazała się błędna. Szybko zostały przyjęte przez Radę UE przygotowane wcześniej pakiety sankcji stopniowo obejmując coraz to liczniejsze grono współpracowników Putina i oligarchów. Zostało zamknięte niebo dla samolotów z Rosji, co niemalże uziemiło wszystkie rosyjskie linie lotnicze. Równocześnie wiele prywatnych podmiotów zaczęło opuszczać rynek rosyjski, mimo że często nie było to wymuszone przez sankcje. Dzięki temu przeciętny obywatel Federacji Rosyjskiej zaczął na własnej skórze odczuwać konsekwencje działań swojego prezydenta. Liczba firm, które zdecydowały się na opuszczenie Rosji stale rośnie i obejmuje liczne branże. Są to między innymi Apple, Shell, McDonald's, General Motors, Disney czy Nike¹². Łącznie już ponad 400 przedsiębiorstw zdecydowało się na taki ruch. Presja społeczna w krajach UE, szczególnie w krajach graniczących z Rosją, jest tak duża, że oddolnie Europejczycy ogłaszają bojkot towarów marek, które zdecydowały się zostać w kraju agresora. Do takich należą na przykład Auchan i Leroy Merlin.

Opisana wyżej jedność wspólnoty europejskiej, ta wewnętrzna, jak i z narodem ukraińskim niewątpliwie pomogła w podjęciu bezprecedensowej decyzji. Unia Europejska pierwszy raz w historii finansuje zakup broni, by wesprzeć państwo biorące udział w konflikcie zbrojnym. Na ten cel ma być przekazane nawet miliard euro¹³ w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju. Poza wsparciem militarnym UE planuje też wspomóc gospodarkę Ukrainy, na ten cel ma zostać przeznaczona 1.2 miliarda euro w ramach pomocy makroekonomicznej¹⁴. Już połowa tej kwoty została przekazana stronie ukraińskiej. 9 kwietnia odbyła się również w Warszawie konferencja darczyńców Stand Up for Ukraine zorganizowana wspólnie przez Komisję Europejską oraz rząd Kanady. Jej zadaniem było zebranie jak największej kwoty na pomoc Ukraińcom, którzy musieli przez wojnę uciec ze swoich domów¹⁵. Do udziału konferencji były zaproszone osoby ze świata muzyki, mody, biznesu, sportu, jak i polityki. W czasie szczytu Rady Europejskiej w Wersalu unijni przywódcy zdecydowali również, że większy nacisk będzie

¹²Firmy, które wycofały się z Rosji, <https://bezprawnik.pl/firmy-ktore-wycofaly-sie-z-rosji/>, dostęp: 18.03.2022.

¹³Już wkrótce 1 mld euro z UE na broń dla Ukrainy, https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/news-juz-wkrotce-1-mld-euro-z-ue-na-bron-dla-ukrainy-polska-przes,nld,5899657#crp_state=1, dostęp: 18.03.2022.

¹⁴EU disburses 300 milion euro in emergency Macro-Financial Assistance for Ukraine, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_1670, dostęp: 18.03.2022.

¹⁵Stand Up For Ukraine – Razem dla Ukrainy: Komisja Europejska i Rząd Kanady łączą siły z Global Citizen, aby uruchomić wsparcie dla uchodźców, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_22_2112, dostęp: 03.04.2022.

w kolejnych latach kładziony na obronność. Zlecono Komisji przygotowanie do połowy maja analizę luk inwestycyjnych w zakresie obronności oraz propozycji kolejnych inicjatyw zwiększających bezpieczeństwo wspólnoty¹⁶. W marcu została też przyjęta końcowa wersja Kompas Strategicznego, która przewiduje powołanie korpusu liczącego 5 tysięcy osób, który mógłby zostać wysłany w miejsce konfliktu. Plan ten zakłada również prowadzenie regularnych ćwiczeń na lądzie i wodzie oraz wymianę informacji wywiadowczych między państwami członkowskimi¹⁷. Podjęto również działania mające na celu zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego Ukrainy, która razem z Mołdawią dołączyła do europejskiego systemu elektroenergetycznego, dzięki czemu w momencie, gdy jakaś elektrownia przestanie działać prąd do jej terytorium popłynie z innych państw europejskich¹⁸. Na szczycie Rady Europejskiej 25 marca zapadła decyzja o rozpoczęciu wspólnych zakupów gazu przez państwa członkowskie UE, do których mogłyby dołączyć kraje Bałkanów Zachodnich oraz Ukraina, Mołdawia i Gruzja¹⁹. Inicjatywa ta pozwala na zakup gazu w niższych cenach, niż gdyby każde z tych państw czyniło to osobno oraz przyspiesza perspektywę odejścia od dostaw tego surowca z Rosji.

Jednakże to nie Unia Europejska jako całość musiała najbardziej zrewidować założenia swojej polityki zagranicznej, a dwa państwa wspólnoty mające na nią największy wpływ, czyli Niemcy i Francja. Relacje między Berlinem i Moskwą od dłuższego czasu budziły emocje, chociażby ze względu na fakt, że były kanclerz Niemiec Gerhard Schröder (wywodzący się SPD, czyli tej samej partii co obecny szef rządu RFN) jest szefem rady dyrektorów w rosyjskim Komitecie Naftowym Rosneft. Jeszcze przed wybuchem wojny Niemcy sprzeciwiały się przez długi czas dostawom broni na Ukrainę. Świat obiegrała kompromitująca rząd Olafa Scholza informacja o dostawie pięciu tysięcy hełmów do Ukrainy, co wywołało ostre reakcje w innych państwach zachodu, jak i w samym Kijowie. Mer tego miasta Witalij Kliczko nazwał to żartem,

¹⁶Deklaracja wersalska, <https://www.consilium.europa.eu/media/54787/20220311-versailles-declaration-pl.pdf>, dostęp: 18.03.2022.

¹⁷Strategiczny Kompas: większe bezpieczeństwo i skuteczniejsza obrona UE w najbliższej dekadzie, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/> dostęp: 8.04.2022.

¹⁸Ukraina i Mołdawia zsynchronizowały dziś sieć energetyczną z Europą, <https://wysokienapiecie.pl/67833-ukraina-i-moldawia-zsynchronizowaly-dzis-siec-energetyczna-z-europa/>, dostęp: 18.03.2022.

¹⁹Konkluzje szczytu Rady Europejskiej 24 i 25 marca, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1-2022-INIT/pl/pdf>, dostęp: 4.04.2022.

natomiast ambasador Ukrainy w Polsce używając bardziej dyplomatycznych słów stwierdził, że to jest czysto symboliczny gest²⁰. Ta sytuacja ukazuje, jak Niemcy starały się balansować między współpracą w ramach NATO i UE, a nie drażnieniem Rosji, z którą mają głębokie więzy gospodarcze. Wydawać by się mogło, że punktem zwrotnym w polityce zagranicznej Niemiec było najpierw ogłoszenie zawieszenia certyfikacji gazociągu Nord Stream 2, co politycznie utopiło projekt, a następnie przemówienie Olafa Scholza w Bundestagu podczas nadzwyczajnego posiedzenia, które się odbyło w niedzielę 27 lutego. W swojej przemowie kanclerz Niemiec ogłosił plan zwiększenia finansowania armii do ponad 2% PKB, a także rozpoczęcie budowy terminala LNG w Wilhelmshaven i Brunsbuettel, by uniezależnić się od dostaw gazu z Rosji²¹. 25 marca minister gospodarki Robert Habeck poinformował, że jego kraj planuje do końca tego półrocza zmniejszyć import ropy z Rosji o połowę, natomiast do początku jesieni uniezależnić się od dostaw węgla, a do lata 2024 roku to samo uczynić w stosunku do rosyjskiego gazu. Dzień przed przemówieniem Olafa Scholza Ministerstwo Obrony Niemiec poinformowało o pierwszej dostawie broni do Ukrainy²². Wszyscy powtarzali, że jest to moment przełomowy, odwrócenia o 180 stopni polityki zagranicznej Niemiec. Sam kanclerz przyznał w przemówieniu telewizyjnym, że „przeżywamy punkt zwrotny”²³. Ale czy na pewno? Pierwsza weryfikacja tych słów miała miejsce, gdy unijni przywódcy dyskutowali na temat usunięcia Rosji z systemu SWIFT. Olaf Scholz był wtedy sceptyczny wobec tej inicjatywy i optował raczej za innymi formami sankcji²⁴. Dlatego też z międzybankowego systemu rozliczeniowego wykluczono jedynie siedem rosyjskich banków. Pojawiają się również informacje, że rząd Olafa Scholza blokuje szybkie wprowadzenie sankcji na rosyjskie węglowodory. Czas pokaże, jak trwała jest deklarowana zmiana wektorów w polityce zagranicznej Niemiec.

²⁰ „Absolutny żart” Kliczko o dostawie 5 tys. niemieckich hełmów dla Ukrainy, https://www.rmf24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/news-absolutny-zart-kliczko-o-dostawie-5-tys-niemieckich-helmow-d,nId,5794034#crp_state=1, dostęp: 18.03.2022.

²¹Kanclerz Scholz w Bundestagu: zapowiedź znacznych inwestycji w uzbrojenie, <https://www.dw.com/pl/kanclerz-scholz-w-bundestagu-zapowiedz-znacznych-inwestycji-w-uzbrojenie/a-60932936>, dostęp: 18.03.2022.

²²Niemcy zmieniły zdanie, dostarczą broń Ukrainie, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/niemcy-zmieniły-zdanie-dostarcza-bron-ukrainie/jmcl7h4>, dostęp: 18.03.2022.

²³Jak Niemcy wspierają Ukrainę, <https://www.deutschland.de/pl/topic/polityka/niemcy-rosja-wojna-na-ukrainie>, dostęp: 18.03.2022.

²⁴MSZ: To nie Węgry blokują odcięcie Rosji od systemu SWIFT, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8367083,jablonski-msz-nie-wegry-blokuja-odciecie-rosji-od-systemu-swift.html>, dostęp: 18.03.2022.

Francja natomiast stara się z jednej strony porozumieć z Rosją przez prowadzenie bilateralnych rozmów, jednocześnie wspierając Ukrainę militarnie i finansowo. Od początku wojny prezydent Emmanuel Macron jest jedynym przywódcą zachodniego państwa, który już kilkakrotnie rozmawiał z Władimirem Putinem. Komunikaty prasowe upubliczniane przez Francję po każdej rozmowie nie dają jednak nadziei na rozwiązanie konfliktu w sposób dyplomatyczny. Wydaje się, że dla prezydenta Rosji zakończenie wojny przez dialog z zachodem nie jest rozwiązaniem, co przyznał chociażby minister spraw zagranicznych Jean-Yves Le Drian²⁵. Dlatego też Francja wspiera Ukrainę dostarczając broń i pomoc humanitarną. Nie są jednak podawane do publicznej wiadomości dane na temat zawartości dostaw. W ostatnim czasie wyszły na jaw informacje o sprzedaży broni do Rosji mimo embarga nałożonego przez Unię Europejską po aneksji Krymu w 2014 roku. Pałac Elizejski potwierdza fakt transakcji, ale twierdzi, że nie zostały złamane unijne przepisy, ponieważ umowa została podpisana z Rosją przed nałożeniem sankcji.

Również inne państwa UE w ostatnich tygodniach musiały zmienić swoje podejście do Rosji. Zmiany w polityce zagranicznej były widoczne w Polsce, gdzie od końca 2021 roku ma miejsce zwrot ku ociepleniu relacji z Unią Europejską i NATO. Pierwszym takim sygnałem zmiany było weto tak zwanej ustawy lex TVN, co zakończyło napięcia na linii Warszawa – Waszyngton. Kolejną zmianą była inicjatywa ustawodawcza prezydenta w sprawie Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. To właśnie przez istnienie tego organu pieniądze z Europejskiego Planu Odbudowy były dla Polski zamrożone. Premier Mateusz Morawiecki po uznaniu przez Rosję dwóch państw we wschodniej Ukrainie zwrócił się do Charles'a Michel'a o pilne zwołanie Rady Europejskiej w celu omówienia tej kwestii. Nie bez znaczenia, chociażby symbolicznego, była też wizyta premierów Polski, Czech i Słowenii w Kijowie, która pokazała jedność Europy Środkowo-Wschodniej, ale była również wyrazem wsparcia dla Ukrainy. Nie była to jedyna wizyta przedstawicieli Zachodu w Ukrainie. Kijów odwiedziła również Przewodnicząca Parlamentu Europejskiego Roberta Metsola, która potwierdziła wolę zaangażowania się Unii Europejskiej w odbudowę Ukrainy po zakończeniu wojny.

²⁵Szef francuskiego MSZ: Rosja tylko udaje, że negocjuje w Ukrainie, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Szef-francuskiego-MSZ-Rosja-tylko-udaje-ze-negocjuje-w-Ukraina-8300253.html>, dostęp: 18.03.2022.

Widoczne jest również przynajmniej dwuznaczne zachowanie Węgier, które z jednej strony popierają wykluczenie rosyjskich banków z systemu SWIFT, ale z drugiej nie zdecydowały się na dostawy broni do Ukrainy oraz na tranzyt dostaw przez terytorium Węgier. Również węgierskie media publiczne zależne od rządu powściągliwie relacjonują wojnę²⁶. Rząd Wiktora Orbana ogłosił również, że nie pozwoli na żadne sankcje zagrażające bezpieczeństwu energetycznemu Węgier. Te wszystkie działania wyraźnie wskazują, że mimo drobnych zmian wciąż jest to państwo najprzyjaźniejsze Rosji spośród wszystkich państw Unii Europejskiej.

Podsumowując wszystkie rozbieżności i zbieżności, wyłania się obraz Unii pełnej wewnętrznych dyskusji i problemów, jednakże potrafiącej się zjednoczyć i zareagować w potrzebie. Już są przygotowywane plany wsparcia Ukrainy w obudowie po wojnie, nazywane często odpowiednikami podrugowojennego planu Marshalla. Również poszczególne kraje wspólnoty deklarują wsparcie. Minister Kultury Włoch ogłosił, że jego kraj odbuduje zbombardowany teatr w Mariupolu²⁷, natomiast premier Grecji zadeklarował chęć sfinansowania szpitalu położniczego, który został zniszczony przez rosyjskie wojsko.

Seria nieporozumień

27 lutego Wysoki Przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i bezpieczeństwa Josep Borrell ogłosił, że bliskie jest przekazanie Ukrainie myśliwców MIG – 29 przez posiadające je państwa UE, czyli Polskę, Słowację i Bułgarię²⁸. Jednakże prawdopodobnie właśnie ta wypowiedź przekreśliła szansę na takową pomoc dla armii ukraińskiej. Po tym, jak media zaczęły pytać w stolicach wskazanych państw o tą inicjatywę, lokalne władze wycofały się z propozycji i według oficjalnych informacji do dostarczenia sprzętu nie doszło. Żeby zrekompensować Ukrainie brak nowych myśliwców zostały dostarczone przez Słowację systemy przeciwlotnicze S – 300²⁹.

²⁶Węgry wobec wojny w Ukrainie, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegry-wobec-wojny-w-ukrainie/>, dostęp: 18.03.2022.

²⁷Włosi chcą odbudować zbombardowany teatr w Mariupolu, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35889371-wlosi-chca-odbudowac-zbombardowany-teatr-w-mariupolu>, dostęp: 18.03.2022.

²⁸Borrell: Pół miliarda euro na broń dla Ukrainy. Pakiet ma obejmować myśliwce, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35769011-borrell-pol-miliarda-euro-na-bron-dla-ukrainy-pakiet-ma-obejmowac-mysliwce>, dostęp: 18.03.2022.

²⁹Systemy przeciwlotnicze S-300. Ukraina miała je otrzymać od NATO, <https://tech.wp.pl/systemy-przeciwlotnicze-s-300-ukraina-miala-je-otrzymac-od-nato,6747955866569536a>, dostęp: 18.03.2022.

Następna rozbieżność zdań miała miejsce w trakcie szczytu Rady Europejskiej w Wersalu, gdzie dyskutowano nad kwestią akcesji Ukrainy do Unii Europejskiej. Jeszcze w trakcie spotkania prezydent Litwy Gitanas Nauseda na Twitterze napisał: „Historyczna noc w Wersalu. Po pięciu gorących godzinach dyskusji przywódcy UE powiedzieli tak integracji Ukrainy z Unią”³⁰. Wydawało się więc, że wniosek o wstąpienie do wspólnoty złożony 28 lutego zostanie zaakceptowany i Ukraina stanie się oficjalnie kandydatem do Unii Europejskiej. Jednakże opublikowane następnego dnia konkluzje różniły się od optymistycznego wpisu sprzed kilku godzin. Rada Europejska nie zdecydowała się na pewnego rodzaju pozatraktatowy tryb przystąpienia Ukrainy do wspólnoty, o co niektórzy wnioskowali³¹. Wskazano natomiast, że Rada zwróciła się do Komisji o zaopiniowanie wniosku. Unia zobowiązała się do dalszego wzmacniania więzi oraz pogłębiania partnerstwa. W ostatnim zdaniu stwierdzono, że Ukraina należy do europejskiej rodziny³² (może o tym pisał prezydent Litwy nazywając noc, w czasie której obradował Rada Europejska historyczną).

Kolejnym wydarzeniem, w tle którego również widać było niezrozumienie i brak komunikacji między liderami europejskimi była wizyta premiera Morawieckiego, premiera Janasa, premiera Fiali oraz wicepremiera Kaczyńskiego w Kijowie. Wydarzenie porównywano do wiecu prezydenta Kaczyńskiego w Tbilisi po ataku Rosji na Gruzję. Bez wątplenia był to ważny gest w relacjach bilateralnych między państwami, które reprezentowali premierzy, a Kijowem, jak również symbol silnej współpracy między Unią Europejską a Ukrainą. Jednakże właśnie na tej linii miało miejsce małe niezrozumienie. Na oficjalnym koncju premiera Morawieckiego na Twitterze pojawiła się informacja, że delegacja jadąca na spotkanie z prezydentem Zełenskim reprezentuje Radę Europejską. Jednak rzecznik tej instytucji dystansował się na konferencji prasowej mówiąc, że premier Morawiecki na marginesie szczytu w Wersalu informował o takim zamiarze Charles’a Michel’a i Ursulę von der Leyen, zaznaczając równocześnie, że informację

³⁰Wpis Gitanasa Nausedy na Twitterze:

https://twitter.com/GitanasNauseda/status/1502103582337871874?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etwembed%7Ctwterm%5E1502103582337871874%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.rmf24.pl%2Fraporty%2Fraport-wojna-z-rosja%2Fnews-historyczna-noc-w-wersalu-rada-europejska-uznala-europejskienId5885959, dostęp: 18.03.2022.

³¹Nie będzie szybkiej ścieżki do Unii Europejskiej dla Ukrainy, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art35844541-nie-bedzie-szybkiej-sciezki-do-unii-europejskiej-dla-ukrainy>, dostęp: 18.03.2022.

³²Deklaracja wersalska, <https://www.consilium.europa.eu/media/54787/20220311-versailles-declaration-pl.pdf>, dostęp: 18.03.2022.

potwierdzającą wyjazd, Unia dostała noc wcześniej. W ten sposób zasugerował, że wyjazd co prawda posiada poparcie unijnych oficjeli, ale raczej nie mandat Rady Europejskiej³³. Cała ta sytuacja działa się jednak w tle wizyty i nie miała na nią dużego wpływu, a rozmowa telefoniczna, którą odbyli premierzy z przewodniczącym Rady Europejskiej podkreśliła jedność wspólnoty.

W czasie wizyty w Kijowie padły słowa, które od razu wywołały poruszenie wśród zachodnich mediów. Wicepremier Jarosław Kaczyński na konferencji prasowej po spotkaniu delegacji z prezydentem Ukrainy Wołodymyrem Zełenskim stwierdził, że „potrzebna jest misja NATO [...], która będzie działała na terenie Ukrainy i będzie w stanie się obronić”³⁴. Pytany przez dziennikarzy powiedział, że pomysł jest wezwaniem do podjęcia tematu, a nie ogłoszeniem misji pokojowej działającej w Ukrainie. Na odpowiedź z zachodnich stolic nie trzeba było długo czekać. Rzecznik Departamentu Stanu, Ned Price, stwierdził, że „to tylko przedłużyłoby konflikt”³⁵. Natomiast Sekretarz Generalny Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, Jens Stoltenberg, stwierdził po spotkaniu ministrów obrony sojuszu, że „nie wyślemy żołnierzy”, w tym na misję pokojową³⁶. Zdaje się więc, że inicjatywa Jarosława Kaczyńskiego nie będzie dalej rozpatrywana.

Zjednoczeni mimo różnic

Unia Europejska wydaje się być teraz zjednoczona tak, jak dawno nie była. Państwa wspólnoty przedstawiają nowe pakiety sankcji, dostarczają pomoc dla Ukrainy, opiekują się uchodźcami. Proces integracji wydaje się pogłębiać. Planowane uniezależnienie się od surowców z Rosji może być kołem zamachowym zielonej transformacji, a poznanie się na zamiarach Putina przez państwa takie jak Niemcy może otworzyć drogę do prawdziwej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Plany Francji sprzed agresji Rosji na Ukrainę w sprawie pogłębienia autonomii strategicznej Unii Europejskiej są teraz potrzebne jak nigdy.

³³PiS nie dostał mandatu Rady Europejskiej przy wyjeździe do Kijowa, <https://natemat.pl/401867,pis-nie-dostal-mandatu-rady-europejskiej-przy-wyjeździe-do-kijowa>, dostęp: 18.03.2022.

³⁴Morawiecki i Kaczyński w Kijowie. „Potrzeba misji NATO w Ukrainie”, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/morawiecki-i-kaczynski-w-kijowie-potrzeba-misji-nato-w-ukrainie/vwk29p1>, dostęp: 18.03.2022.

³⁵Reakcja USA na pomysł Kaczyńskiego ws. Ukrainy, <https://natemat.pl/402149,reakcja-usa-na-pomysl-kaczynskiego-ws-ukrainy-mocna-odpowiedz>, dostęp: 18.03.2022.

³⁶NATO o pomysle Kaczyńskiego: Nie wyślemy żołnierzy na Ukrainę, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2158539,1,nato-o-pomysle-kaczynskiego-nie-wyslemy-zolnierzy-na-ukraine.read>, dostęp: 18.03.2022.

Kompas Strategiczny, czyli plan reform wzmacniający poziom bezpieczeństwa państw członkowskich, który został przyjęty przez Radę UE w marcu tego roku wydaje się niezbędny, by zagwarantować bezpieczeństwo obywatelom wspólnoty. Wszystkie te zmiany w Unii dzieją się na tle konfliktu, w którym Ukraina walczy o swoją państwowość, ale też który już obnażył słabość Rosji. Dlatego też tak ważne jest teraz wsparcie dla broniących swojej ojczyzny Ukraińców, jak również przygotowanie planu, który pomoże odbudować zniszczone przez Rosjan miasta. Wydaje się, że państwa zachodnie są tego świadome i starają się sprostać temu zadaniu. Tylko pozostaje pytanie czy sprostają.

Serbia jest jednym z niewielu europejskich państw, które nie nałożyło na Rosję sankcji po tym, jak 24 lutego bieżącego roku wznowiła trwającą od 2014 wojnę przeciw Ukrainie. Postawa władz Serbii, które uosabia prezydent Aleksandar Vučić, jest niejednoznaczna, ale możliwa do wytłumaczenia.

Rosja jest uważana przez Serbów za tradycyjnego sojusznika i międzynarodowego adwokata ich sprawy. Więzy między obydwoma narodami wynika ze wspólnej religii – prawosławia i polityki Rosji wobec Bałkanów w wieku XIX i XX, kiedy ze względu na interesy najczęściej wspieraną stroną były kolejne wcielenia Serbii.

Roszczenia Rosji względem Ukrainy i zachodu są dla wielu Serbów zrozumiałe – obydwie państwa utraciły dawną siłę polityczną i wojskową, a federacje, którym przewodziły (odpowiednio ZSRR i dwie Jugosławie), rozpadły się. Po zmianach w latach 90. i 00. poza granicami Rosji i Serbii pozostały liczne mniejszości pragnące powrotu do macierzystego państwa i destabilizujące były republiki jugosłowiańskie i radzieckie, w których żyły. Mowa tu na przykład o Rosjanach krymskich, ukraińskich (oraz Ukraińcach czujących przywiązanie do świata rosyjskiego), nielicznych Serbach, którzy pozostali w Chorwacji, silnych politycznie Serbach bośniackich, czarnogórskich i kosowskich, ostatnich żyjących Jugosłowianach. Doświadczeniem najsilniej kształtującym myślenie mieszkańców Serbii o jej polityce zagranicznej było powstanie w Kosowie, które zakończyło się atakiem państw NATO na Jugosławię i oderwaniem prowincji od państwa w 1999. Sama interwencja, jako niezlecona przez Radę Bezpieczeństwa ONZ, była oczywiście nielegalna i spełnia definicję agresji z rezolucji 3314¹. Secesja Kosowa, które dokonało jej w 2008, według opinii doradczej MTS nielegalna nie była, zwłaszcza że była skutkiem polityki dyskryminacji Albańczyków².

Obecna Rosja jest dla niebędącej członkiem UE ani NATO Serbii ważnym partnerem gospodarczym i politycznym. Dostarcza jej również technikę wojskową. W celu destabilizacji BiH

¹ Rezolucja ZO nr 3314.

² Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, opinia doradcza na temat jednostronnej deklaracji niepodległości w przypadku Kosowa, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>.

intensywnie wspiera istniejącą tam Republikę Serbską. Rosja nie uznała secesji Kosowa i popiera integralność terytorialną Serbii, co jest tam ogro mnie popularne. Mimo tego Władimir Władimirowicz ostrzegwał po secesji Kosowa, że ten precedens może być wykorzystany i wykorzystywany był – przez rosyjskich separatystów w Gruzji, Donbasie. Wprost powołano się na niego w deklaracji niepodległości Krymu³.

Kierownictwo Serbskiej Partii Postępowej jest świadome słabości Rosji. Można się spodziewać, że będzie w przyszłości orientowało się bardziej prozachodnio lub proniemiecko. Coraz ściślej (choć dyskretnie) współpracuje z Turcją. Być może stanowisko wobec Rosji zmieni się po niedawnych wyborach parlamentarnych i prezydenckich, kiedy Partia jest w stanie przyjąć spadek poparcia. Można się spodziewać, że wspomniane stanowisko będzie zbliżone do tego, które przyjmują Węgry – również przyjazne Rosji i niedemokratyczne – gdzie władzę utrzymuje się podobnymi sposobami.

Serbia stoi więc w rozkroku między tradycyjnym poparciem dla Rosji a wynikającym z własnych interesów akcentowaniem zasady nieinterwencji i poszanowania dla integralności terytorialnej państw.

Serbskie media przychylne rządowi (a media niezależne mają marginalny zasięg) powielają rosyjską narrację o samoobronie, zagrożeniu ze strony NATO i spisku przeciw prawostawiu. Tę propagandę Serbowie pamiętający lata 90. przyjmują.

Czwartego marca ulicami Belgradu przeszedł marsz poparcia dla Rosji i Putina⁴. Wielokrotnie odbywały się też skromniejsze proukraińskie manifestacje, których uczestnicy przypominali bombardowania celów cywilnych na terenie Jugosławii, szczególnie pociągu w Grdelicy i pokazywali obrazy tamtych zniszczeń zestawione ze zniszczeniami dokonywanymi na Ukrainie.

Serbia nie nałożyła na Rosję sankcji, na co 1 marca Parlament Europejski odpowiedział rezolucją, w której podkreślono negatywny wpływ braku takiej decyzji na proces integracji Serbii

³ D. Pineles, How the 'Kosovo Precedent' Shaped Putin's Plan to Invade Ukraine, Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2022/03/09/how-the-kosovo-precedent-shaped-putins-plan-to-invade-ukraine/>, dostęp: 20.03.2022.

⁴ Serbia: Głównymi ulicami Belgradu przeszedł marsz poparcia dla Ukrainy, wnp.pl, <https://www.wnp.pl/parlamentarny/wydarzenia/serbia-glownymi-ulicami-belgradu-przeszedl-marsz-poparcia-dla-ukrainy,550717.html>, dostęp: 20.03.22.

z Unią⁵. Co ciekawe, rezolucję ZO ONZ nazywającą Rosję agresorem i potępiającą jej działania Serbia poparła⁶. Prezydent Vucić w wystąpieniu 26 lutego podkreślił przyjazne stosunki z Rosją i Ukrainą oraz poparcie dla integralności terytorialnej tej drugiej, przy bardzo symetrycznym tonie całej tej wypowiedzi⁷.

Kontrowersyjne było utrzymanie przez Air Serbia połączeń z Petersburgiem i Moskwą, które zyskały na popularności po uniemożliwieniu rosyjskim liniom lotów do UE. Linia zwiększyła tymczasowo liczbę miejsc na lotach do Moskwy dwukrotnie, wprowadzając dodatkową rotację, ale po naciskach ze strony UE ogłoszono powrót do starego rozkładu od 21 marca⁸. Kilkukrotnie wywołano alarmy bombowe wiadomościami, które miano wysyłać z terytorium Polski i Ukrainy.

Trzeciego marca w Serbii odbyły się wybory powszechne, które nie przyniosły zmiany władzy. Zmiana kursu oportunistycznie nastawionych polityków SNS jest jednak możliwa, zwłaszcza jeżeli Rosja dalej nie będzie odnosiła sukcesów a jej gospodarka będzie słabnąć⁹.

⁵ B. Kołodziejczyk, Wojna na Ukrainie. Bałkańscy przywódcy obawiają się Rosji, interia.pl, <https://wydarzenia.interia.pl/raporty/raport-ukraina-rosja/aktualnosci/news-wojna-w-ukrainie-a-dzialania-rosji-balkanscy-liderzy-o-rol-i-,nld,5886274>, dostęp: 20.03.22.

⁶ A. Wolska, Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję potępiającą Rosję za napaść na Ukrainę. Tylko pięć krajów było przeciw, euractiv.pl, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/zgromadzenie-ogolne-onz-przyjelo-rezolucje-potepiajaca-rosje-z-napasc-na-ukraine-tylko-piec-krajow-bylo-przeciw-w-tym-sama-rosja/>, dostęp: 20.03.22.

⁷ S. Dragoljo, Serbia Supports Ukraine's Sovereignty But Opposes Sanctions on Russia, Vucic says, Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2022/02/25/serbia-supports-ukraines-sovereignty-but-opposes-sanctions-on-russia-vucic-says/>, dostęp: 20.03.22.

⁸ J. Fabinger, Air Serbia Faces Repeated Bomb Threats On Flights To Moscow, <https://simpleflying.com/air-serbia-repeated-bomb-threats-moscow-flights/>, dostęp: 20.03.22,

Kilkukrotne alarmy bombowe na pokładzie. Air Serbia zmniejsza częstotliwość lotów do Rosji, onet.pl, <https://podroze.onet.pl/aktualnosci/rosja-problemy-air-serbia-kilkukrotne-alarmy-bombowe-na-pokladzie/3jy2l1x>, dostęp: 20.03.22.

⁹ M. Szpala, Serbia wobec Rosji – przedwyborcza gra na czas, osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-11/serbia-wobec-rosji-przedwyborcza-gra-na-czas>, dostęp: 20.03.22.

Globalne implikacje lokalnego konfliktu. Reakcje państw azjatyckich na wojnę rosyjsko-ukraińską

Po klęsce „specjalnej operacji wojskowej” spowodowanej błędną kalkulacją rosyjskich decydentów i niedocenieniem przeciwnika wojna w Ukrainie zaczęła stopniowo przechodzić w coraz bardziej krwawą fazę. Pomimo ograniczenia działań zbrojnych do terytorium jednego państwa i lokalnego charakteru starć konflikt wywołał reakcje rządów na całym świecie. Globalizacja i bezprecedensowa w historii ludzkości skala zależności ekonomicznych, społecznych czy kulturowych spowodowała, że stanowisko poszczególnych krajów wobec wojny w Ukrainie ma istotny wpływ na ich pozycję i wizerunek na arenie międzynarodowej. Pomimo faktu, że starcie Federacji Rosyjskiej z Ukrainą nie kwalifikuje się nawet do rangi konfliktu regionalnego, postawa krajów z tak odległych zakątków świata jak Azja okazuje się mieć znaczący wpływ dla ich relacji z państwami Zachodu. Ze względu na zależność azjatyckich państw od globalnych łańcuchów dostaw i importu surowców naturalnych skutki gospodarcze europejskiej wojny mogą okazać się wyjątkowo dotkliwe. W skali światowej Rosja jest największym eksporterem gazu ziemnego, drugim, jeśli chodzi o ropę naftową i trzecim w przypadku węgla, co od samego początku inwazji znajduje odzwierciedlenie na światowych rynkach surowców.

Strategiczne partnerstwo czy wasalizacja? Relacje Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) z Federacją Rosyjską w następstwie wojny w Ukrainie

W bogatej historii relacji między ChRL a Federacją Rosyjską (a wcześniej Związkiem Radzieckim) można wskazać kluczowe cezury czasowe, które rozpoczynały nowy etap w stosunkach między dwoma mocarstwami. Ostatni punkt zwrotny miał miejsce w momencie objęcia władzy przez Xi Jinpinga w 2012 roku, co zbiegło się w czasie z wybuchem największych protestów w historii Federacji Rosyjskiej. Władimir Putin, obserwując w tym samym czasie skutki arabskiej wiosny i upadki wieloletnich reżimów, nabrał przekonania, że wydarzenia w Moskwie - podobnie jak w Bengazi - są w istocie działaniem inspirowanym przez Stany Zjednoczone¹.

¹ T. Weiner, *Szaleństwo i chwała*, s. 273, Poznań 2022.

Od tego czasu potrzeba zwalczania amerykańskiej hegemonii nabrała egzystencjalnego znaczenia, stając się główną motywacją rosyjskiego przywódcy. To właśnie nowy lider KPCh Xi Jinping miał w kolejnych latach stać się najważniejszym partnerem Putina na drodze do rewizji globalnego układu sił². Wspólny sprzeciw wobec unilateralnego systemu międzynarodowego stał się wręcz *raison d'être* nieformalnego sojuszu między Pekinem a Moskwą.

W kolejnych latach stosunki ewoluowały, aby w 2019 roku dojść do poziomu „wszechstronnego partnerstwa strategicznego w nowej erze”³. Więzy i bliskość obu przywódców, jest w istocie jednym z kluczowych fundamentów zaawansowanej relacji obu mocarstw. „Najlepsi przyjaciele” - jak mówią o sobie obaj liderzy - spotkali się w ostatnich 9 latach już 38 razy⁴. Nie powinno zatem dziwić, że Putin, zmuszający zachodnich polityków, jak i członków swojego wewnętrznego kręgu do rozmów przy absurdalnie długim stole podczas lutowej wizyty w Pekinie, zdecydował się na wspólne zdjęcie z przywódcą KPCh. Xi Jinping, dla którego spotkanie z rosyjskim prezydentem było pierwszym przyjęciem zagranicznego przywódcy w ChRL od początku pandemii, określił więzy między oboma państwami jako „silniejszą niż sojusz”⁵. Pewnego rodzaju słabość, którą wykazuje lider polityczny ChRL wobec Rosji, jest tłumaczona przez niektórych jako pozostałość z wczesnych lat edukacji Xi Jinpinga przypadających na lata 50. i 60., kiedy chiński system kształcenia cechował się wysokim stopniem sowietyzacji⁶.

Po zdecydowanej i skonsolidowanej reakcji zachodu na wybuch wojny w Ukrainie oczyszczenia społeczności międzynarodowej zostały skierowane na Pekin. W przypadku wyraźnego potępienia ze strony Państwa Środka Kreml pozostałby właściwie bez żadnych znaczących partnerów będących w stanie ograniczyć skutki sankcji. Inwazja Rosji miała miejsce niecałe

² M. Bogusz, J. Jakóbski, W. Rodkiewicz, *Oś Pekin–Moskwa. Fundamenty asymetrycznego sojuszu*, OSW, Warszawa 2021, osw.waw.pl. [dostęp: 19.03.22].

³ *China, Russia agree to upgrade relations for new era*, http://english.www.gov.cn/news/top_news/2019/06/06/content_281476701425684.html, [dostęp: 19.03.22].

⁴ T. Mitchell, E. White, K. Hille, *Xi unlikely to ditch his 'best friend' Putin despite Ukraine pressure*, <https://www.ft.com/content/be540dde-c3d1-4050-bce8-64b5de7514fa>, [dostęp: 19.03.22].

⁵ J. Kynge, T. Mitchell, S. Yu, D. Sevastopulo. *The rising costs of China's friendship with Russia*, <https://www.ft.com/content/50aa901a-0b32-438b-aef2-c6a4fc803a11>, [dostęp: 19.03.22].

⁶ Y. Sun, *China's strategic assessment of Russia: more complicated than you think*, <https://warontherocks.com/2022/03/chinas-strategic-assessment-of-russia-more-complicated-than-you-think/>, [dostęp: 19.03.22].

3 tygodnie po spotkaniu Władimira Putina i Xi Jinpinga, co w wielu kręgach eksperckich wzbudziło podejrzenie, że obaj przywódcy mogli działać w sposób skoordynowany. Nawiązując do Donalda Rumsfelda⁷ po 24 lutego najważniejszą znaną niewiadomą (*known unknown*) stało się to, czy Xi w istocie wiedział o planach Moskwy, a jeśli tak to do jakiego stopnia. Wizyta rosyjskiej głowy państwa wiązała się z ponownym podniesieniem statusu relacji, która tym razem została określona jako „strategiczne partnerstwo bez granic”⁸. Dmitri Trenin, dyrektor Carnegie Moscow Center, zwracając uwagę na czynnik ideologiczny, stwierdził, że spotkanie w Pekinie scementowało powstanie wspólnego frontu autokratycznego wymierzonego przeciwko Stanom Zjednoczonym⁹. Przy próbie określenia zaawansowania współpracy Rosji i Chin warto zaznaczyć, że ChRL, historycznie stroniące od zawiązywania formalnych sojuszy, posiada obecnie ponad 80 „partnerstw strategicznych”. Niektórzy twierdzą, że brak prawnie wiążących zobowiązań jest w istocie stanem pożądanym przez obie strony. Wynikająca z tego elastyczność pozwala na kooperację w wielu obszarach, z których, poza współpracą militarną i technologiczną, nadrzędną rolę odgrywają surowce naturalne, w dostarczaniu których Rosja niezmiennie pozostaje głównym partnerem. W 2020 roku aż 1/3 rosyjskiego eksportu ropy naftowej trafiała na rynek chiński, w przypadku ciekłego gazu ziemnego (LNG) było to 17%¹⁰. W istocie, z perspektywy Pekinu, Rosja jest jedynym godnym zaufania źródłem dostaw paliw kopalnych drogą lądową. Większość energii wciąż jest sprowadzana za pomocą tankowców z krajów Bliskiego Wschodu. Z uwagi na długość trasy i brak kompletnej kontroli nad szlakami morskimi takie źródło dostaw wiąże się z dużym stopniem niepewności. „Dylemat Malakki”, spotęgowany

⁷ D. A. Graham, *Rumsfeld's Knowns and Unknowns: The Intellectual History of a Quip*, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2014/03/rumsfelds-knowns-and-unknowns-the-intellectual-history-of-a-quip/359719/>, [dostęp: 19.03.22].

⁸ E. Dou, *What is – and isn't – in the joint statement from Putin and Xi*, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/04/russia-china-xi-putin-summit-statement-beijing/>, [dostęp: 19.03.22].

⁹ E. White, K. Hille, N. Astrasheuskaya, *Xi backs Putin's opposition to Nato expansion at summit that underlines closer ties*, <https://www.ft.com/content/8872a6ee-ebfc-4d87-ae0-5e15e4a14ff8>, [dostęp: 19.03.22].

¹⁰ *Will China offer Russia financial help?* <https://www.economist.com/leaders/2022/03/12/will-china-offer-russia-financial-help>, [dostęp: 19.03.22].

rosnącą obecnością floty amerykańskiej na wodach Indo-Pacyfiku, stał się z momentem wejścia Chin w erę globalizacji kluczowym wyzwaniem dla strategów w Państwie Środka¹¹.

Opinie analityków wskazują, że skala zachodnich sankcji nie pozostawia Rosji właściwie żadnego wyboru oprócz stopniowego wchodzenia w strefę wpływów ChRL. W obliczu wzrostu relatywnej potęgi azjatyckiego sąsiada, Federacja Rosyjska może w efekcie stać się państwem pełniącym rolę wasala wchodzącej stopniowo w etap dojrzałości gospodarki chińskiej. Po zerwaniu więzi z Europą kluczowa z perspektywy Moskwy będzie ekspansja na nowych rynkach zbytu surowców energetycznych. Pomimo zawązania kolejnej umowy na dostawę gazu i ropy naftowej o wartości 117 miliardów USD¹² w trakcie lutowego spotkania, ChRL wciąż importuje od Rosji jedynie 10% wielkości dostaw do UE, co wynika z braku możliwości technicznych i przesyłowych. Wydatki infrastrukturalne i nakłady inwestycyjne ze strony chińskich banków będą niezbędne, aby umożliwić Rosji uniezależnienie się od rynków zachodnich. Asem w rękawie, którego użycie stanie się możliwe z biegiem czasu, jest pomijany przez wielu obserwatorów potencjał Arktyki i nowych szlaków morskich, w tym Północnej Drogi Morskiej¹³. Przy pomocy gospodarczej dla Rosji Chiny będą musiały wykazać się szczególną ostrożnością i zdolnością balansowania ze względu na ryzyko nałożenia osobnych sankcji na ChRL. Jake Sullivan, pełniący rolę doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego w administracji Joe Bidena, podnosił ten temat już w pierwszych dniach inwazji¹⁴. Nie byłaby to sytuacja bez precedensu, gdyż w przeszłości niektóre instytucje finansowe z ChRL były już karane za wspieranie Iranu czy Korei Północnej.

Z uwagi na tegoroczny Zjazd KPCh głównym priorytetem rządzących na kolejne miesiące będzie utrzymanie stabilnego tempa wzrostu. W następstwie inwazji władze zmuszone były

¹¹ L. Myers, *Internal Politics, Instability, and China's Frustrated Efforts to Escape the "Malacca Dilemma"*, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/internal-politics-instability-and-chinas-frustrated-efforts-escape-malacca-dilemma>, [dostęp: 19.03.22].

¹² V. Soldatkin, C. Aizhu, *Putin hails \$117.5 bln of China deals as Russia squares off with West*, <https://www.reuters.com/world/putin-tells-xi-new-deal-that-could-sell-more-russian-gas-china-2022-02-04/>, [dostęp: 19.03.22].

¹³ *What is the Northern Sea Route?*, <https://www.economist.com/the-economist-explains/2018/09/24/what-is-the-northern-sea-route>, [dostęp: 19.03.22].

¹⁴ *Biden adviser warns China will face consequences if it helps Russia evade sanctions*, <https://www.theguardian.com/us-news/2022/mar/13/jake-sullivan-biden-national-security-adviser-china-russia>, [dostęp: 19.03.22].

zaktualizować cel wzrostu PKB do 5,5%, co jest najniższym poziomem od 30 lat¹⁵. Można się spodziewać, że im dłużej utrzymywać będą się działania zbrojne, tym bardziej będzie rosła sceptycyzm Chińczyków wobec dalszej pomocy dla Moskwy. Przy podejmowaniu decyzji o wsparciu Federacji Rosyjskiej, co powiążane jest z ryzykiem odpowiedzi ze strony Zachodu, Xi Jinping w ostatecznym rozrachunku będzie kierował się interesem własnego reżimu, którego legitymizacja w decydującej mierze zależy od efektywności polityki gospodarczej. Obszar, w którym Moskwa z pewnością liczy na pomoc ze strony ChRL, to problem wynikający z usunięcia rosyjskich instytucji finansowych z systemu SWIFT. W tym przypadku, przynajmniej na papierze, rozwiązaniem mogłaby wydawać się adaptacja chińskiego odpowiednika o nazwie *Cross-Border Interbank Payment System* (CIPS). Z uwagi na względy bezpieczeństwa dotyczące przepływów kapitału regulacje wymuszają na zagranicznych instytucjach łączenie się z CIPS przy pośrednictwie chińskich banków korzystających z systemu SWIFT. Alternatywa stworzona w ChRL była od początku nastawiona bowiem na rynek wewnętrzny. CHIPS będący amerykańskim odpowiednikiem CIPS'u obsługuje dziennie niemal 20 razy więcej transakcji, co stanowi dowód na wczesny stan rozwoju chińskiego systemu. Inne odpowiedniki zachodnich dostawców usług finansowych, jak UnionPay, mogą stanąć przed wyjątkową okazją przejęcia większości udziału rynkowego takich firm jak Visa czy Mastercard. Długofalowe skutki zachodnich sankcji mogą wspomóc chińskie ambicje dotyczące stworzenia alternatywnego systemu płatniczego mającego zagrozić hegemonii amerykańskiego dolara. W przypadku agresywnej polityki sankcyjnej Stanów Zjednoczonych państwa autorytarne mogą ze względów bezpieczeństwa zwrócić się do ChRL, zmniejszając poziom rezerw denominowanych w USD i tym samym ograniczając efektywność strategii, która definiowała amerykańską politykę zagraniczną przez ostatnią dekadę¹⁶.

Skalę współpracy gospodarczej obu państw dobrze obrazuje tempo wzrostu wymiany handlowej. W 2021 roku wielkość handlu zagranicznego wyniosła 147 miliardów USD, co stanowi przyrost o 1/3 względem wcześniejszego okresu. W 2010 roku, a więc jeszcze przed

¹⁵ J. Kyngé, T. Mitchell, S. Yu, D. Sevastopulo, *The rising costs of China's friendship with Russia*, <https://www.ft.com/content/50aa901a-0b32-438b-ae2-c6a4fc803a11>, [dostęp: 19.03.22].

¹⁶ D. W. Drezner, *The United States of Sanctions*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-08-24/united-states-sanctions>, [dostęp: 19.03.22].

objęciem władzy przez Xi Jinpinga, wielkość ta wynosiła niespełna 50 miliardów USD. Trzeba przy tym zaznaczyć, że z punktu widzenia Chin handel z Rosją to jedynie 10% wymiany z Unią Europejską i Stanami Zjednoczonymi¹⁷. Zaufanie Kremla wobec chińskich instytucji jest widoczne również przy analizie struktury rosyjskich rezerw walutowych, których wielkość denominowana w chińskiej walucie jest 10 razy większa niż średnia globalna¹⁸. W 2020 roku, po raz pierwszy w historii, mniej niż 50% płatności między ChRL a Rosją odbyło się za pomocą USD, co stanowiło potwierdzenie trendu wskazującego na ambicje obu krajów wymierzone w ograniczenie światowej dominacji dolara¹⁹. Droga do tego celu wciąż pozostaje jednak odległa, co obrazuje odsetek transakcji wykonywanych za pomocą USD wynoszący 59% w stosunku do RMB, wykorzystywanego jedynie w 2% globalnych płatności²⁰. Pomimo tej różnicy analitycy, wskazując na długofalowe trendy, zaznaczają, że globalny system finansowy będzie w kolejnych dekadach zmierzał w stronę układu bipolarnego, opartego na dolarze i renminbi.

Postawa ChRL od początku wybuchu kryzysu przybierała różne oblicza ambiwalencji. Z jednej strony Chińczycy na samym początku wojny wspierali stanowisko Kremla, który stosując określenie „specjalna operacja wojskowa” odrzucał oskarżenia o rozpoczęcie zbrojnej inwazji. Głównym kanałem rosyjskiej propagandy okazały się chińskie media głównego nurtu, w których skutecznie bagatelizowano wymiar rosyjskiej agresji. Poza unikaniem sformułowań uznanych za kontrowersyjne, narrację tę cechowały krótkie i niepełne komunikaty umieszczane na samym końcu serwisów informacyjnych²¹. Gdy porażka rosyjskiego planu obejmującego błyskawiczne zwycięstwo stała się faktem, stanowisko Chin wobec kryzysu zaczęło przechylać się w stronę neutralności. Szef chińskiego MSZ, Wang Yi, podczas rozmowy ze swoim ukraińskim odpowiednikiem, Dmytro Kułebą, wezwał do zawieszenia broni i zasugerował możliwość

¹⁷ *China must press Russia over Ukraine ceasefire*, <https://www.ft.com/content/db080665-a68b-41aa-bcc5-8affe76310cb>, [dostęp: 19.03.22].

¹⁸ Z. Z. Liu and M. Papa, *The Anti-Dollar Axis*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-03-07/anti-dollar-axis>, [dostęp: 19.03.22].

¹⁹ H. Lockett, T. Kinder, *How the Ukraine war could boost China's global finance ambitions*, <https://www.ft.com/content/d5346dcd-d23c-4f82-abc9-e29dc53a0fb5>, [dostęp: 19.03.22].

²⁰ R. Foroohar, *China, Russia, and the race to a post-dollar world*, <https://www.ft.com/content/e5735375-75df-4859-bbf0-ae22e4fe2ff6>, [dostęp: 19.03.22].

²¹ E. White, A. Lin, T. Mitchell, *Don't mention the invasion: China spins Russia's war in Ukraine*, <https://www.ft.com/content/8d2e9f59-06b2-4e90-aba9-fd32249f67be>, [dostęp: 19.03.22].

mediacji ze strony Chin²². W poprzednich latach chiński minister również był zwolennikiem środków dyplomatycznych, apelując o wdrożenie porozumień mińskich. Pomimo podjęcia kroków w celu deeskalacji, rzecznik MSZ zaznaczył, że jednym z powodów kryzysu była nieodpowiedzialna polityka rozszerzania NATO, która nie uwzględniła kwestii bezpieczeństwa Rosji. Należy zaznaczyć, że podobna retoryka ze strony chińskich dyplomatów nie jest nowym zjawiskiem. We wrześniu ubiegłego roku w odpowiedzi na ogłoszenie paktu AUKUS²³ – partnerstwa między Australią, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi – Pekin oskarżał Waszyngton o zimnowojenną mentalność. Poczucie zagrożenia ze strony bloków militarnych pod przewodnictwem USA jest z pewnością jedną z głównych cech wspólnych światopoglądów Xi Jinpinga i Władimira Putina. Utrzymująca się niechęć wobec Sojuszu Północnoatlantyckiego wynika także z pamięci polityków KPCh o zbombardowaniu ambasady ChRL w Belgradzie podczas kampanii lotniczej NATO w Kosowie. Do wydarzenia wracano nawet w kontekście trwającej wojny w Ukrainie²⁴. Część zachodnich ekspertów zauważa, że większa asertywność w polityce zagranicznej, widoczna również w kontekście obecnego kryzysu, jest pokłosiem przekonania Xi Jinpinga o nieuniknionych trendach w globalnym układzie sił wskazujących na wzrost potęgi Chin²⁵. Taki światopogląd wiąże się ze zmniejszeniem awersji do ryzyka i utrudnia przewidywanie działań lidera ChRL zewnętrznym obserwatorom. Trzecia ponadprogramowa kadencja Xi Jinpinga, która najpewniej zostanie ogłoszona podczas tegorocznego Zjazdu KPCh, ma zdaniem Jude Blanchette’a cechować się jeszcze większą personalizacją władzy i postępującą izolacją Xi Jinpinga²⁶. Jego pesymistyczny pogląd na świat i chęć zmiany niekorzystnej architektury bezpieczeństwa w połączeniu z osobistymi nacjonalistycznymi ambicjami, będą w coraz większym stopniu wpływać na politykę zagraniczną ChRL. Zdaniem obserwatorów

²² J. Kynge, *Russia's invasion of Ukraine leaves China facing a difficult balancing act*, <https://www.ft.com/content/086e7ea0-c52a-445d-bf87-1431a9182633>, [dostęp: 19.03.22].

²³ J. Knopp, *Młodzi o polityce, Znaczenie porozumienia AUKUS*, s. 100-113, https://drive.google.com/file/d/1qo9Q7Pq_enw8ehXaJxOhms1ISqjM7UD/view?fbclid=IwAR2dRhHdivuY2,lbUiG6pYu8Wqt5SKd9AkoueDrkuGBuUqVAAuYrxMP2cQ0g, [dostęp: 19.03.22].

²⁴ *Pains and sufferings of other countries remind China who bombed our embassy: Chinese Mission to EU*, <https://www.globaltimes.cn/page/202203/1255099.shtml>, [dostęp: 19.03.22].

²⁵ *'The East Is Rising': Xi Maps Out China's Post-Covid Ascent*, <https://www.nytimes.com/2021/03/03/world/asia/xi-china-congress.html>, [dostęp: 19.03.22].

²⁶ *Xi Jinping's Faltering Foreign Policy*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2022-03-16/xi-jinping-trouble>, [dostęp: 19.03.22].

chińskiej sceny politycznej przejmowanie kontroli przez Xi nad organami państwa będzie oddziaływać także na retorykę chińskich dyplomatów, których zadanie będzie w gruncie rzeczy sprowadzać się do przekazywania osobistego stanowiska przywódcy KPCh.

Prorosyjską postawę ChRL potwierdzają także decyzje podejmowane na arenie międzynarodowej. Chińczycy wskazując na chęć pozostania neutralnymi, wstrzymali się od głosu za rezolucjami potępiającymi agresję Federacji Rosyjskiej na forum ONZ²⁷. Z uwagi na motywy stojące za rosyjską inwazją, a także jasne pogwałcenie Karty Narodów Zjednoczonych, bierność w tym przypadku powinna być traktowana jako pewnego rodzaju ucieczka od wzięcia odpowiedzialności i ciche przyzwolenie na użycie siły. Współcześni politycy w ChRL są znani z podkreślania roli Chin w procesie tworzenia struktur ONZ i systemu międzynarodowego po II wojnie światowej²⁸. Wstrzymując się od potępienia rosyjskiej agresji Chińczycy podburzyli wiarygodność i stabilność systemu, którego sami w ich opinii byli architektami. Postawa ChRL na forum ONZ stanowi kolejny dowód na to, że Państwu Środka nie zależy na statusie odpowiedzialnego członka (*responsible stakeholder*) społeczności międzynarodowej. Główną motywacją obecnych władz wydaje się być tworzenie układu przyjaznego państwom autokratycznym, umożliwiającego mocarstwom takim jak Federacja Rosyjska dominację w swoich strefach wpływów. Pomimo rozczarowującego postępu wojsk rosyjskich i nałożeniu sankcji, część chińskich naukowców i ekspertów ma wierzyć, że kryzys gospodarczy wywołany rosnącymi cenami energii utrzyma się wystarczająco długo, aby jedność zachodu uległa załamaniu. System międzynarodowy w następstwie takiego rozłamu miałby opierać się na powrocie stref wpływów i upadku hegemonii Stanów Zjednoczonych²⁹. Z perspektywy Xi Jinpinga wydaje się jednak, że szybki sukces Rosjan był pożądanym i najpewniej zakładanym scenariuszem. Powodzenie „specjalnej operacji wojskowej” miało dowieść dekadencji i rozłamu w krajach Zachodu przy jednoczesnym zwiększeniu presji na Tajwan. W rzeczywistości

²⁷ *Overwhelming UN Vote Makes China's Ukraine Balancing Act Harder*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-03/overwhelming-un-vote-makes-china-s-ukraine-balancing-act-harder>, [dostęp: 19.03.22].

²⁸ R. Mitter, *The World China Wants*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-12-08/world-china-wants>, [dostęp: 09.04.22].

²⁹ *Xi Jinping places a bet on Russia*, <https://www.economist.com/china/2022/03/12/xi-jinping-places-a-bet-on-russia>, [dostęp: 19.03.22].

z chińskiego punktu widzenia rosyjska inwazja przeobraziła się w kosztowny i potencjalnie niebezpieczny dylemat. Co więcej, najbrutalniejsza z dotychczasowych wojen Putina okazała się wystarczającym powodem do zjednoczenia Zachodu, które postawiło dotychczasowe przekonania i światopogląd pekińskich elit w wątpliwość.

Z perspektywy Chin prawdziwym wyzwaniem będzie próba pogodzenia trzech, w istocie wykluczających się, celów w polityce zagranicznej. Pogłębianie strategicznego partnerstwa z Rosją przy jednoczesnych zapewnieniach o uznawaniu zasad nienaruszalności terytorialnej czy nieingerencji w sprawy innych państw i próbie utrzymania relacji gospodarczych z krajami Zachodu, stało się w następstwie wojny w Ukrainie wręcz niewykonalne. W tej sytuacji na nic zda się nawet popularna wśród elit rządzących chińska interpretacja marksizmu mówiąca o potrzebie łączenia sprzeczności mającej zapewnić elastyczność i strategiczną przewagę³⁰. Patrząc w przyszłość naznaczoną powrotem żelaznej kurtyny, w Europie wydaje się, że to właśnie Chiny staną przed wyborem, który zadecyduje o kształcie systemu międzynarodowego na kolejne dekady. Sojusz z osłabioną i odizolowaną Rosją będzie wiązał się ze współpracą w obszarze energii, możliwej integracji potencjałów wojskowych czy rozwijaniu technologii kosmicznych. W dłuższej perspektywie taka polityka może okazać się jednak bronią obosieczną, która zjednoczy „kolektywny zachód” przeciwko osi autorytarnych mocarstw i ograniczy dostęp do światowych rynków. W świetle informacji sugerujących potencjalne dostawy chińskiej broni na rzecz Rosji³¹ nie można wykluczyć, że przy wydłużaniu się walk i słabnięciu rosyjskiego potencjału konflikt przemieni się w pierwszą wojnę zastępczą między Zachodem a ChRL, która będzie stanowić początek nowego systemu dwubiegunowego w stosunkach międzynarodowych.

Rosnąca cena neutralności Indii. Kosztowny akt balansowania i próba cierpliwości zachodu

Z uwagi na względy historyczne i wieloletnie tradycje w polityce zagranicznej Indii brak potępienia rosyjskiej agresji nie powinien szczególnie dziwić. Silne więzi New Delhi z Moskwą

³⁰ E. A. Feigenbaum, *China Faces Irreconcilable Choices on Ukraine*, <https://carnegieendowment.org/2022/02/24/china-faces-irreconcilable-choices-on-ukraine-pub-86515>, [dostęp: 19.03.22].

³¹ D. Sevastopulo, *Russia has asked China for military help in Ukraine, US officials say*, <https://www.ft.com/content/30850470-8c8c-4b53-aa39-01497064a7b7>, [dostęp: 19.03.22].

sięgają samego początku czasów zimnowojennych. Obojętność Indii na radzieckie interwencje na Węgrzech, Czechosłowacji czy wobec inwazji w Afganistanie była niezwykle wygodnym sposobem zachowania korzyści płynących ze współpracy z ZSRR, przy jednoczesnym utrzymywaniu statusu członka ruchu niez zaangażowanych. Podobna postawa cechowała indyjskie stanowisko także w 2014 roku, kiedy Rosja po raz pierwszy pogwałciła integralność terytorialną Ukrainy. Mające miejsce na przestrzeni ostatnich lat zbliżenie z krajami zachodu zwiększa prawdopodobieństwo, że takie podejście w 2022 roku będzie już wiązać się z kosztami nie tylko w sferze wizerunkowej.

Indie, z uwagi na swoją historię i położenie geostrategiczne, przez ostatnie dekady kontynuowały politykę balansowania między mocarstwami. Najbardziej problematyczne jest bezpośrednie zagrożenie zarówno ze strony Chin, jak i Pakistanu, co wymusza planowanie operacji na dwóch frontach jednocześnie. Widmo sojuszu Islamabadu z Pekinem sprawia, że w interesie narodowym Indii od lat pozostaje poszukiwanie strategicznych partnerów, w celu balansowania potęgi swoich regionalnych rywali. Współpraca z Rosją jest w dużej mierze podyktowana chęcią ograniczania zakresu jej stosunków z Państwem Środka. Sojusz wojskowy obu tych mocarstw byłby dla Indii geopolityczną katastrofą, z której jedynym wyjściem byłoby pełne wstąpienie do bloku amerykańskiego. Zachowanie Indii wobec europejskiej wojny, poza nawiązaniem do swoich tradycji dyplomatycznych, jest motywowane pragmatyzmem zgodnym z zasadami Realpolitik. Jednakże bierna postawa New Delhi wobec wojny Putina zaczyna wzbudzać rosnące niezadowolenie państw Zachodu. Nie można wykluczyć, że wiarygodność Indii jako potencjalnego sojusznika w oczach Waszyngtonu może rozstrzygnąć się w trakcie obecnego kryzysu i zaważyć na architekturze bezpieczeństwa w całym Indo-Pacyfiku.

Poszukując potencjalnej roli dla Indii w trwającym konflikcie wydaje się, że, ze względu na wieloletnią historię współpracy z Rosją i jednocześnie aspiracje do stania się państwem demokratycznym, kraj ten może być jednym z lepszych kandydatów na mediatora pomiędzy Moskwą a Kijowem. Narendra Modi, poza Xi Jinpingiem, jest jedynym przywódcą mocarstwa, który mógłby w sposób niekonfrontacyjny wpłynąć na kalkulacje Federacji Rosyjskiej. Droga do takiego rozwiązania wydaje się być jednak odległa, na co wskazuje postawa Indii na forum organizacji międzynarodowych. Powołując się między innymi na swoją wieloletnią tradycję

niezaangażowania, indyjscy dyplomaci nie zdecydowali się na potępienie rosyjskiej inwazji. W rezultacie przedstawiciele rządu N. Modiego wstrzymali się od głosu za rezolucjami potępiającymi rosyjską agresję na szczeblu Rady Bezpieczeństwa ONZ, Zgromadzenia Ogólnego i Komisji Praw Człowieka³².

Eksperti wskazują, że kluczowym czynnikiem wpływającym na postawę New Delhi wobec wojny w Ukrainie jest zależność od dostaw rosyjskiego sprzętu wojskowego. W ostatnich latach około połowa importu pochodziła z Rosji³³, a 70% obecnego potencjału militarnego jest produkcji sowieckiej lub rosyjskiej, co uniemożliwia łatwą dywersyfikację dostawców³⁴. Armia lądowa, która jest kluczowym rodzajem sił zbrojnych z uwagi na zagrożenia ze strony Pakistanu i ChRL, w znacznej mierze opiera się na czołgach produkcji sowieckiej jak T-72M1 czy T-90S. Podobnie sytuacja wygląda z lotnictwem, którego flota w ponad 70% składa się z samolotów rosyjskich. Problemem są też zaporowe koszty systemów produkcji amerykańskiej i tłumaczony kwestiami bezpieczeństwa brak chęci eksportu najnowszych systemów. Taki stan rzeczy uniemożliwia New Delhi zdobycie niezależności w kluczowych dla bezpieczeństwa narodowego sektorach³⁵. Autonomia strategiczna, która uważana jest za główny cel premiera Modiego, przy takim stopniu uzależnienia od Moskwy wydaje się być wciąż jedynie odległym marzeniem.

W 1962 roku w momencie wybuchu wojny chińsko-indyjskiej ZSRR pod przywództwem Nikity Chruszczowa opowiedziało się po stronie chińskich „braci”, aby przymusić indyjskich „przyjaciół” do pójścia na ustępstwa. W przypadku wznowienia konfliktu w przyszłości znacznie osłabiona Rosja może znaleźć się w sytuacji, gdzie, pomimo zaawansowanych relacji z Indiami, opowie się po stronie ChRL w celu zapewnienia własnego bezpieczeństwa. Z drugiej strony okres zimnej wojny oferuje także przykłady pokazujące duży zakres kooperacji między New Delhi

³² M. Nichols, *Russia vetoes U.N. Security action on Ukraine as China abstains*, <https://www.reuters.com/world/russia-vetoes-un-security-action-ukraine-china-abstains-2022-02-25/>, [dostęp: 19.03.22].

³³ J. Saballa, *Indian Army Ineffective Sans Russian Equipment: US Report*, <https://www.thedefensepost.com/2021/10/29/indian-army-russian-equipment/>, [dostęp: 18.03.22].

³⁴ M. C. Miller, *India's Faltering Nonalignment*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/india/2022-02-22/indias-faltering-nonalignment>, [dostęp: 18.03.22].

³⁵ *Indian military cannot operate effectively without Russian supplied equipment*, <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/indian-military-cannot-operate-effectively-without-russian-supplied-equipment-crs-report/articleshow/87293784.cms>, [dostęp: 18.03.22].

a Moskwą. Można wskazać tutaj chociażby lata 70., kiedy ZSRR wspomógł Indie w konfrontacji z, wspieranym wówczas przez państwa bloku zachodniego, Pakistanem.

W następstwie europejskiej wojny Indie, podobnie jak inne gospodarki rozwijające się, będą musiały liczyć się ze znaczną presją inflacyjną wywołaną rosnącymi cenami surowców naturalnych oraz żywności. W celu zachowania możliwości dalszego importu rosyjskich dóbr, Bank Centralny Indii miał podjąć działania, które pozwoliłyby krajowym bankom na kontynuowanie obsługi płatności za pomocą rupii i rubla oraz omijającej ograniczenia związane z zachodnimi sankcjami³⁶. Ambasador Rosji w innej wypowiedzi sugerował, że stworzenie nowego mechanizmu umożliwiającego wymianę handlową jest jedynie kwestią czasu. Tego typu inicjatywy nie są niczym nowym – podobny mechanizm wymiany walut został stworzony we współpracy z Iranem po nałożeniu zachodnich sankcji. Stworzenie odpowiednich warunków do handlu będzie niezbędne, jeśli oba państwa chcą osiągnąć cel zwiększenia ogólnej wymiany z poziomu 8 miliardów USD w 2020 roku do 30 miliardów w przeciągu następnych 5 lat³⁷.

Modelowy kształt układu sił z perspektywy Indii z uwagi na ich nieprzyjazne sąsiedztwo opierałby się na wspólnym balansowaniu potęgi ChRL przez Stany Zjednoczone i Rosję. W następstwie inwazji taki scenariusz zostałby niemal z pewnością zaprzeczony. W nowej rzeczywistości priorytetem Indii będzie zapobieganie powstaniu pełnoprawnego sojuszu Chin z Rosją, który sprawiłby, że pozycja geostrategiczna Indii byłaby w pełni uzależniona od postawy odległych o tysiące kilometrów Stanów Zjednoczonych.

Bastiony demokracji Azji w obliczu nowej zimnej wojny. Widok z Australii, Japonii i Korei Południowej

Po wypowiedziach decydentów z Canberry i Tokio można było odnieść wrażenie, że obaj najwięksi sojusznicy Stanów Zjednoczonych w regionie postrzegają rosyjską agresję jako potwierdzenie powstawania bipolarnego systemu międzynarodowego opartego na osi państw autokratycznych i bloku demokratycznym. Co więcej, zarówno politycy, jak i eksperci z obu

³⁶ C. Cornish, *India explores 'rupee-rouble' exchange scheme to beat Russia sanctions*, <https://www.ft.com/content/a5ee2d6b-693f-475d-80c6-0036c2657ef1>, [dostęp: 18.03.22].

³⁷ *Brief on India-Russia Economic Relations*, <https://www.indianembassy-moscow.gov.in/overview.php>, [dostęp: 18.03.22].

państw przedstawiali rosnące zagrożenie ze strony ChRL jako trafną analogię wobec wydarzeń w Europie.

Jednogłośne poparcie ze strony największych demokracji w regionie było z pewnością związane z poprawą wizerunku Stanów Zjednoczonych na przestrzeni ostatnich miesięcy. 2021 rok i początek rządów administracji Bidena przyniósł reaktywację formatu Quad, skupiającego poza USA Australię, Indie i Japonię, a także ogłoszenie paktu AUKUS (Australia, Wielka Brytania, USA), którego główny wymiar dotyczył kwestii bezpieczeństwa. Aktywna polityka nowego prezydenta miała na celu wzmocnić wiarygodność Waszyngtonu w oczach sojuszników po chaotycznym okresie rządów Donalda Trumpa.

Pomimo długiej historii współpracy i dużego stopnia zależności gospodarczych z ChRL Australia w ostatnich latach zaczęła porzucać politykę balansowania na rzecz coraz ściślejszego sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi³⁸. Obecny obóz władzy, pod przewodnictwem premiera Scotta Morrisona, wojnę w Ukrainie interpretuje jako kluczową zmianę w globalnej architekturze bezpieczeństwa świadcząca o rosnącym zagrożeniu ze strony ustrojów autokratycznych. Australijscy politycy, ze względu na trudne relacje ze swoimi chińskimi odpowiednikami, wiedzą jak nikt inny w regionie Indo-Pacyfiku, jakimi ambicjami kierują się tego typu reżimy. Aby nadać swojej wypowiedzi praktycznego wymiaru, australijski rząd postanowił uaktualnić plany wydatków na obronę i zaakceptował projekt budowy nowej bazy morskiej o wartości 7,4 miliardów USD, która ma suplementować porozumienie z września byłego roku o przyszłej budowie okrętów podwodnych o napędzie jądrowym. Ogólnie nakłady na obronę mają wzrosnąć już w 2022 roku do 2,1% PKB³⁹. W wypowiedzi dla Lowy Institute premier Australii wyraził swoje osobiste zmartwienie brakiem reakcji Pekinu na wojnę w Europie. Potwierdzając panujące wśród australijskich elit przeświadczenie, S. Morrison stwierdził, że w obliczu wyzwań stawianych przez reżimy autokratyczne, sytuacja bezpieczeństwa Australii znajduje się w najgorszym stanie

³⁸ J. Knopp, *Killing the chicken to scare the monkey: Sino-Australian relations*, http://warsaw-beijing.pl/blog/sino-australian-relations?fbclid=IwAR1avPaFRPVjr_9Deu9rnKGTR0713-nV5NEEJn5CX3pEbRQipS7NC-BPuag, [dostęp: 20.03.22].

³⁹ N. Fildes, *Australia plans submarine base as 'autocrats' take aim at the world order*, <https://www.ft.com/content/b537f944-bba0-43a6-99fe-305f8ad49602>, [dostęp: 20.03.22].

od zakończenia II wojny światowej⁴⁰. Postawa Canberra, charakteryzująca się zwiększeniem nakładów na obronę, w połączeniu z retoryką wskazującą na ideologiczny wymiar konfliktu może sugerować, że Australia jest gotowa stać się głównym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych w potencjalnym starciu z blokiem pod przewodnictwem ChRL.

Japonia jako państwo posiadające największą ilość żołnierzy amerykańskich w regionie zareagowała na kryzys tak jak można się było tego spodziewać. Tokio dołączyło do kampanii sankcyjnej przeciwko Rosji i potępiło jej zachowanie na forum międzynarodowym. Premier Fumio Kishida wypowiedział się o skutkach europejskiej wojny, podkreślając, że brak reakcji międzynarodowej na użycie siły w tym przypadku będzie miał swoje konsekwencje w przyszłości także w Azji. Warto przywołać również opinię wieloletniego premiera i jednego z architektów formatu Quad, Shinzō Abe. Weteran sceny politycznej stwierdził, że w obliczu rosyjskiej agresji Japonia, aby zadbać o swoje bezpieczeństwo, powinna rozważyć stacjonowanie amerykańskiej broni jądrowej na własnym terytorium⁴¹. W efekcie rozwiązanie to przypominałoby azjatycki odpowiednik znanej z Europy polityki udostępniania broni jądrowej w ramach NATO (*NATO nuclear sharing policy*). Minister obrony Nobuo Kishi zachował jednak większą wstrzeźliwość, mówiąc, że kraj głównie z uwagi na swój historyczny sprzeciw wobec proliferacji broni atomowej nie podejmie takich działań⁴². Należy zauważyć, że pomimo braku woli politycznej w obecnym obozie władzy, komentarze Abe wzbudziły debatę nad kwestią, która przez dekady traktowana była w Japonii jako absolutne tabu⁴³. Nie można także zapominać o potencjale Japonii do własnej produkcji tego typu broni, który wynika ze stosowania ponownego przetwarzania jądrowego pozwalającego na oddzielanie wzbogaconego uranu i plutonu z odpadów radioaktywnych. Pomimo wysokich kosztów polityka ta jest utrzymywana ze względu na uwarunkowania

⁴⁰ *An address by Prime Minister Scott Morrison*, <https://www.lowyinstitute.org/publications/address-prime-minister-scott-morrison>, [dostęp: 20.03.22].

⁴¹ *A New Nuclear Debate in Japan*, <https://www.wsj.com/articles/a-new-nuclear-debate-in-japan-shinzo-abe-nato-us-russia-ukraine-vladimir-putin-china-xi-jinping-11646147202>, [dostęp: 20.03.22].

⁴² *Japan's defense minister dismisses Abe's nuke-sharing idea*, <https://www.japantimes.co.jp/news/2022/03/01/national/kishi-nuclear/>, [dostęp: 20.03.22].

⁴³ R. Kato, *A Call for Serious and Intelligent Debate on Nuclear Deterrence*, <https://japan-forward.com/a-call-for-serious-and-intelligent-debate-on-nuclear-deterrence/>, [dostęp: 20.03.22].

regionalne i otoczenie wyspy przez państwa nuklearne. Z uwagi na zapasy plutonu wynoszące niemal 50 ton Japonia mogłaby wyprodukować nawet 6000 bomb jądrowych⁴⁴.

Inną kluczową z perspektywy bezpieczeństwa Japonii kwestię, jaką poruszył były premier, było stanowisko Stanów Zjednoczonych wobec obrony Tajwanu. Jego zdaniem, w następstwie rosyjskiej agresji i powrotu zjawiska użycia siły w systemie międzynarodowym, Amerykanie w celu odstraszenia agresji ze strony ChRL powinni porzucić politykę strategicznej niejasności (*strategic ambiguity*) wobec Formozy⁴⁵. Obecni decydenci zdają się powielać zdanie Abe. W ostatniej białej księdze utrzymanie niezależności Tajwanu i powstrzymanie agresji ze strony ChRL zostało uznane za egzystencjalną kwestię dla japońskiego bezpieczeństwa⁴⁶.

W kontekście relacji z Federacją Rosyjską nie można zapominać o trwającym sporze terytorialnym dotyczącym Wysp Kurylskich. W ostatnich miesiącach Rosjanie przeprowadzili ćwiczenia wojskowe na Morzu Japońskim, które w Japonii uznano za akt prowokacji⁴⁷. Co więcej, na przestrzeni lat Moskwa sukcesywnie zwiększała swoją obecność militarną w regionie, próbując odwieść Tokio od odpowiedzi poprzez stosowanie metody faktów dokonanych. Zależność Japonii od dostaw surowców i relatywna bliskość geograficzna wymusza na decydentach pewien stopień ostrożności w podejmowaniu działań przeciwko Rosji.

Po wypełnionych kontrowersjami wyborach prezydenckich w Korei Południowej, nowy prezydent Yoon Suk-yeol będzie w opinii obserwatorów dążył do zacieśniania współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. Powinno to zwiastować kooperację w kontekście nakładania kolejnych ograniczeń gospodarczych przeciwko Federacji Rosyjskiej czy nawet sankcji wymierzonych w ChRL w przypadku udzielenia wsparcia Rosji. Yoon, wypowiadając się na temat wojny w Ukrainie, podkreślił potrzebę wzmocnienia potencjału obronnego i zdolności odstraszenia w kontekście zagrożenia ze strony Korei Północnej. Należy podkreślić, że Seul już teraz posiada jeden z największych budżetów wojskowych w regionie. W ostatnich latach rząd przeznaczał na

⁴⁴ *Japan's Almost-Nuclear Deterrence*, <https://nebula.app/videos/polymatter-japans-almostnuclear-deterrence>, [dostęp: 20.03.22].

⁴⁵ K. Moriyasu. *U.S. should abandon ambiguity on Taiwan defense: Japan's Abe*, <https://asia.nikkei.com/Politics/U.S.-should-abandon-ambiguity-on-Taiwan-defense-Japan-s-Abe>, [dostęp: 20.03.22].

⁴⁶ *Defense of Japan 2021*, https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/index.html, [dostęp: 20.03.22].

⁴⁷ *Parallels with Taiwan colour Asian views of the war in Ukraine*, <https://www.economist.com/asia/2022/02/26/parallels-with-taiwan-colour-asian-views-of-the-war-in-ukraine>, [dostęp: 20.03.22].

ten cel nawet 12% ogólnych wydatków państwa, co stanowi większy odsetek niż w przypadku Rosji i Stanów Zjednoczonych⁴⁸. Mając na uwadze ostatnie wydarzenia, Korea Południowa pod rządami konserwatywnego premiera Yoon Suk-yeol ma szansę stać się jednym z najważniejszych sojuszników Amerykanów w regionie Indo-Pacyfiku.

Tajwan. Trafna analogia do Ukrainy?

Wydarzenia z 24 lutego oznaczające powrót międzypaństwowego konfliktu w Europie na skalę niespotykaną od czasów II wojny światowej były obserwowane z trwogą i poczuciem bezradności w każdym zakątku świata. Jednakże jeden z nich przynajmniej na pierwszy rzut oka mógł wydawać się najbardziej zainteresowany przebiegiem wydarzeń w Ukrainie. Tajwan, który przez ostatnie dekady wykształcił opartą na wolności i demokracji tożsamość narodową, jest postrzegany przez swojego komunistycznego sąsiada z kontynentu jako zbuntowana prowincja, której przeznaczeniem jest integracja w struktury ChRL. Analizy sytuacji w Ukrainie i jej implikacje dla bezpieczeństwa Tajwanu stały się w ostatnich tygodniach niezwykle popularne. Przy bliższym spojrzeniu wydaje się jednak, że analogie te nie muszą być wcale w pełni zasadne, będąc często opartymi na uproszczonych założeniach.

Aby poprawić wiarygodność i zapewnić o amerykańskich gwarancjach bezpieczeństwa w regionie, Stany Zjednoczone zaledwie kilka dni po wybuchu wojny wysłały na Tajwan grupę ekspertów i byłych decydentów ds. bezpieczeństwa. Na czele delegacji znalazł się były Szef Dowództwa Sił Połączonych Michael Mullen. Wizyta, poza publicznym potwierdzeniem udzielenia pomocy w przypadku ataku, była także szansą na podniesienie tematu potrzeby zwiększenia inwestycji w obronę wyspy przez rząd Tsai Ing-wen. Pani prezydent w swoim wystąpieniu wskazała także na zagrożenia związane z dezinformacją, które mają mieć na celu uderzenie w stabilność tajwańskiej demokracji. Podobne obawy wyraża były minister obrony Andrew Yang, który prognozuje, że w przyszłości ChRL będzie preferowała raczej działania hybrydowe, jak operacje w cyberprzestrzeni i kampanie dezinformacyjne. Agresja militarna z uwagi na ryzyko poniesienia ogromnych kosztów w ludziach i sprzęcie podczas desantu, czyli już na samym początku operacji, jawi się raczej jako ostateczny wybór Pekinu.

⁴⁸ E. White, *South Korea aims for military independence as Asia threats rise*, <https://www.ft.com/content/032a5e2e-8959-4501-89a6-51c27eabc3c3>, [dostęp: 20.03.22].

W związku z aspektem militarnym i lekcjami wyniesionymi z pierwszych tygodni wojny w Ukrainie, grono ekspertów wskazuje na potrzebę stworzenia tajwańskiego odpowiednika wojsk terytorialnych⁴⁹. Ich użyteczność, jak potwierdziły działania w Europie, dotyczyłaby nie tylko wspierania głównych sił zbrojnych, ale także potencjalnego operowania w charakterze oddziałów nieregularnych czy partyzanckich. Ekspert *RAND Corporation* Jeffrey W. Hornung, szukając analogii między sytuacją w Ukrainie a przyszłością Tajwanu, podkreśla wyzwanie, jakim dla społeczności międzynarodowej byłby kryzys humanitarny spowodowany chińską inwazją⁵⁰. Dodatkowo wskazuje na mniejszą niż w przypadku Rosji odporność gospodarki chińskiej na potencjalne sankcje krajów zachodnich, których skutki mogłyby stanowić egzystencjalne zagrożenie dla obecnego reżimu. Szok spowodowany wybuchem wojny w Ukrainie wśród opinii publicznej jest unikalną szansą dla decydentów w Tajpej, aby wprowadzić niezbędne reformy w siłach zbrojnych i rozwinąć ideę kultury strategicznej w szerszym społeczeństwie. Sukcesy osiągnięte przez ukraińskie oddziały na poziomie taktycznym potwierdzają tezę, że środki asymetryczne mogą okazać się kluczowe w zwiększaniu kosztów ponoszonych przez agresora i wpływać na wojskowe kalkulacje światowego mocarstwa. Bazując na kosztownych platformach, jak czołgi M-1 Abrams⁵¹ czy myśliwce F-16, o które zabiega Tajpej, obrońcy będą niemal z pewnością na przegranej pozycji w starciu ze znacznie większymi konwencjonalnymi siłami zbrojnymi ChRL. Wydaje się, że to zdolności takie jak miny podwodne, pociski manewrujące, mobilna obrona przeciwlotnicza czy drony bojowe powinny stanowić o trzonie tajwańskiej strategii obrony, będą jednocześnie fundamentem wiarygodnego odstraszania zmniejszającego ryzyko agresji ze strony ChRL.

Wpływ kryzysu w Europie na sytuację Tajwanu postanowili ocenić także szefowie amerykańskich organizacji wywiadowczych. Ich zdaniem zjednoczona i zdecydowana postawa zachodu, a także dotkliwość sankcji gospodarczych nałożonych na agresora miała istotnie

⁴⁹ L. Hsi-Min, M. A. Hunzeker, *The view of Ukraine from Taiwan get real about territorial defense*, <https://warontherocks.com/2022/03/the-view-of-ukraine-from-taiwan-get-real-about-territorial-defense/>, [dostęp: 20.03.22].

⁵⁰ J. W. Hornung, *Ukraine's lessons for Taiwan*, <https://warontherocks.com/2022/03/ukraines-lessons-for-taiwan/>, [dostęp: 20.03.22].

⁵¹ M. Peck, *Why Does Taiwan Need M-1 Abrams Tanks?* <https://nationalinterest.org/blog/buzz/why-does-taiwan-need-m-1-abrams-tanks-99207>, [dostęp: 20.03.22].

wpłynąć na kalkulacje liderów KPCh względem potencjalnego ataku na Tajwan⁵². Oriana Skyler Mastro na łamach *Foreign Affairs* w opozycji do wielu analityków bagatelizuje znaczenie rosyjskiej agresji w kontekście Tajwanu⁵³. Ekspertka ocenia, że decyzja Xi Jinpinga o ataku na wyspę w ostatecznym rozrachunku będzie motywowana czynnikami wewnętrznymi. Skala izolacji Rosji na arenie międzynarodowej i spadek statusu kraju do miana „pariasa” powinna zniechęcić Chińczyków do podjęcia ryzyka związanego z inwazją na Tajwan, która wiązałaby się z podobnymi konsekwencjami. Z drugiej strony autorka podkreśla, że potęga ekonomiczna ChRL daje jej znacznie szersze pole manewru w kontekście nałożenia kontr sankcji – w przeciwieństwie do sytuacji Rosji. Analogia wydaje się błędna również ze względu na wcześniejsze deklaracje Joe Bidena w kwestii wojskowej obrony Tajwanu i ich jednoczesny brak w przypadku Ukrainy. Kluczowym czynnikiem ograniczającym ryzyko inwazji ze strony ChRL w perspektywie kolejnych lat jest potrzeba stabilnej sytuacji ekonomicznej determinowana interesami politycznymi KPCh. Na kalkulację technokratów w Pekinie wpłynie z pewnością także wrażliwość gospodarki na skutki potencjalnego *decoupling'u*⁵⁴ ze Stanami Zjednoczonymi. Postępująca modernizacja chińskich sił zbrojnych i oczekiwanie na sukces planu *Made in China 2025* każą sądzić, że decydenci zdecydują się na cierpliwość. Proces jednoczenia chińskich ziem ma zostać zakończony w 2049 roku i stanowić fundament „wielkiego narodowego odrodzenia”.

Z zimnego pokoju do gorącej wojny. Przyszłość systemu międzynarodowego

Trzy dekady strategicznej pauzy zakończyły się wraz z wtargnięciem rosyjskich wojsk do Ukrainy. Liczne sygnały, które świadczyły o wewnętrznym rozkładzie obecnego systemu, nie zostały potraktowane z należytą powagą ani w 2008, ani 2014 roku. Nie ulega już wątpliwości, że rewizjonizm reżimów autokratycznych, który obserwujemy na własnych oczach za wschodnią granicą zredefiniuje dotychczasowy ład międzynarodowy. Bezprecedensowy w historii świata dobrobyt w państwach „kolektywnego zachodu” był pochodną układu opartego na liberalnej

⁵² D. Sevastopulo, *Ukraine war likely to influence China on Taiwan, US intelligence chiefs say*, <https://www.ft.com/content/8a9512db-52fd-46cb-af90-ad80616bc165>, [dostęp: 20.03.22].

⁵³ O. S. Mastro, *Invasions Are Not Contagious*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/taiwan/2022-03-03/invasions-are-not-contagious>, [dostęp: 20.03.22].

⁵⁴ R. Foroohar, *Year in a word: Decoupling*, <https://www.ft.com/content/42aa2664-1c12-11ea-9186-7348c2f183af>, [dostęp: 20.03.22].

hegemonii Stanów Zjednoczonych. System ten kontestowany przez lata przez autokratyczne mocarstwa lądowe może w następstwie wybuchu wojny w Europie okazać się niemożliwy do utrzymania. Obserwując postępowanie państw azjatyckich wobec rosyjskiej agresji można zaobserwować pierwsze oznaki kształtowania się nowego systemu międzynarodowego. Coraz wyraźniejszy podział na dwa wrogie ideologicznie bloki wskazuje, że druga zimna wojna jawi się jako najbardziej prawdopodobny scenariusz. Główną różnicą między rywalizacją w 2. połowie XX wieku a nadchodzącym starciem będzie zwrot z kontynentu europejskiego w kierunku Azji, która ze względu na rosnący potencjał znajdzie się w samym centrum wydarzeń definiujących nowy porządek międzynarodowy.

Reakcja Wybranych Państw Afryki i Bliskiego Wschodu na Wojnę w Ukrainie

Michał Szyszkowski

W *Red Star Over the Third World* Vijay Prashad, historyk z Kalkuty, opisuje jak symboliczna i nieoczywista była relacja Związku Radzieckiego z *trzecim światem*.¹ Na Bliskim Wschodzie i w Afryce patrzono na Rosję jak na wzór do naśladowania. Poprzez rewolucję październikową, bolszewicy dokonali całkowitego przewrotu historycznie scementowanych stosunków między władzą a ludem. Po raz pierwszy w historii podważono podstawy systemu: dążono do zmian, które byłyby wyczerpujące i totalne. Bezimienne masy miały uzyskać podmiotowość, a większość zapanować miała nad mniejszością. Inteligencja z kolonii była jednak świadoma, że model bolszewicki jest, mimo deklarowanego internacjonalizmu, modelem docelowo stworzonym dla Europy, wobec czego nie szczędziła mu krytyki. Ostatecznie chodziło jednak o czyn *sam w sobie*, o istotę bolszewickiej walki, której ideologiczny rdzeń był *trzeciemu światu* niebywale bliski.

Perspektywa całkowitego wyzwolenia wisiała zatem nad Indiami, Ghaną czy Angolą jak tytułowa czerwona gwiazda, której wyglądano na niebie i która była „drogowskazem do przyszłości”. Lenin pisał o ścisłym związku kapitalizmu z kolonializmem, o czym, szczególnie w działaniach propagandowych, Partyjna Awangarda nie zapomniała. ZSRR szkolił i dozbierał wszelkiej maści ruchy narodowyzwoleńcze, a studenci z Afryki otrzymywali granty oraz możliwość kształcenia za granicą². Radziecka Rosja wyrobiła sobie legendę *bezasowej republiki*, zatem takiej, która traktowała Afrykańczyków i Arabów jako równych sobie partnerów. Czy, w obliczu tego jak paternalistycznie i neokolonialnie wyglądają współczesne stosunki mocarstw z Afryką i Bliskim Wschodem, da się o tym zapomnieć? Postkolonialna myśl jest przecież ściśle związana z marksizmem, a jego twarzą dla *trzeciego świata*, nawet pomimo chińskich kontestacji, pozostawał Związek Radziecki. Etos narodowyzwoleńczy w Afryce i Azji oraz budowane na nim tożsamości są, mniej lub bardziej, powiązane z historią Rosji.

¹ Prashad, Vijay. *Red Star Over the Third World*. Pluto Press, 2019.

² Idem. *Red Star Over the Third World*. Pluto Press, 2019.

To wspomnienie jest częścią ideologicznych fundamentów, na których stawiano całe narody. Dziś, kiedy ich jedność jest tak krucha, to istotny aspekt, którego nie powinniśmy lekceważyć.

Każdy z tych elementów, na przestrzeni lat, budował wyraziste marzenie o Rosji, która funkcjonowała na obszarach Afryki i Bliskiego Wschodu zarówno jako mocarstwo, podejmujące realne działania, jak i symbol, który żył własnym życiem.

Stąd, pomimo pragmatyzmu, jakim kierują się rządy krajów Bliskiego Wschodu i Afryki w swoich kontaktach z Rosją, ta historyczna więź nadal pozostaje aspektem pierwszoplanowym, szczególnie w relacjach afro-rosyjskich.

Mówiąc prościej, Rosja w Afryce i na Bliskim Wschodzie jest aktorem, który dalej może budzić skrajne emocje ze względu na historyczne konotacje, ale i również dlatego, że nigdy nie była tym obszarem zupełnie obca. Rosjanie są tam obecni zarówno militarnie, jak i gospodarczo. W tym partnerstwie, państwa Bliskiego Wschodu i Afryki zawsze były zmuszone podejmować wszelką dyplomację z wyjątkową rezerwą. Można było nie zgadzać się z rosyjską perspektywą, ale należało to wyrazić w sposób kurtuazyjny i możliwie niebezpośredni - nie drażnić niedźwiedzia, jak również nie szturchać orlego gniazda. Ta potrzeba zachowania równowagi jest szczególnie widoczna w dobie Rosyjskiej inwazji na Ukrainę.

Bliski Wschód i Afryka nie są politycznymi monolitami i, choć mają one swoje fora w postaci Ligi Państw Arabskich i Unii Afrykańskiej, to nie możemy oczekiwać od nich takiego porozumienia, jakie zaprezentowała Europa. Mówimy przecież o zupełnie innym poziomie integracji i znacznie większej rozbieżności interesów. Stąd, lwia część państw Afryki i Bliskiego Wschodu wypowiadała się o wojnie neutralnie³.

Chcę zwrócić uwagę na dwa, osobliwe zjawiska, które obecnie możemy zaobserwować. Pierwszym jest „afro-ambiwalencja” w stosunkach afro-rosyjskich⁴, w ramach której państwa wysyłają społeczności międzynarodowej niejasne komunikaty. Drugim aspektem jest jednocząca i symboliczna rola Rosji na anty-okcydentalnej osi, czyli w „klubie dla wojowniczych trzeciego świata”. Dawne kolonie, kraje globalnego południa, autorytarne rządy chylące się ku upadkowi

³ Hellyer, H.A. “How the Arab World Is Responding to the War in Ukraine.” *Time*, Time, 7 Mar. 2022, <https://time.com/6155374/arab-world-reactions-ukraine/>.

⁴ Allison, Simon. “Africa Reacts to the Russian Invasion of Ukraine.” *Africa Reacts to the Russian Invasion of Ukraine* | Center for Strategic and International Studies, <https://www.csis.org/analysis/africa-reacts-russian-invasion-ukraine>.

oraz inne „państwa-banici”, krążą wokół tej osi i wspomagają narrację Putina. Kierując się wspólną wrogością do bogatej północy, poczuciem krzywdy oraz chęcią zmiany nierównego statusu quo, opartego na kulturowej i ekonomicznej dominacji zachodu.

Filozof Achille Mbembe uważa, że historię w byłych koloniach należy napisać od nowa. Nie chodzi o to, aby zapomnieć o kolonialnym upodleniu, ale o to, by móc spojrzeć w przyszłość i umieć tworzyć kolektywy myślowe, które byłyby skupione wokół tego, co dobre, piękne i jednoczące⁵. Mbembe, w dobie Rosyjskiej ekspansji w Afryce, okazuje się być szalenie aktualny i potrzebny. Jedność i zrozumienie są dziś przecież ważne jak nigdy wcześniej.

Świat Północy często zapomina o tym, że państwa *trzeciego świata* funkcjonują także poza sferą giełdowej rentowności i etnocentrycznych kalkulacji militarnych. Ten lekceważący stosunek napędza współczesny Wyścig o Afrykę.

Zjawiska, takie jak głębokie poczucie niesprawiedliwości dziejowej, tożsamościowe rozbitcie, polityczna izolacja i gospodarczy niedorozwój⁶ spychają kraje Afryki i Bliskiego Wschodu daleko od okcydentu, w czasie, gdy Rosja i Chiny katalizują ich potencjał. Na przykładzie reakcji czterech państw postaram się pokazać istotę tego problemu.

Islamski Emirat Afganistanu

Afganistan leżał w rosyjskiej strefie interesów już od czasów carskich. Natomiast szczególnym etapem w ich wspólnej historii były rządy Ludowo-Demokratycznej Partii Afganistanu. Afgańscy komuniści przejęli władzę w wyniku zamachu stanu w 1978, co szybko doprowadziło do wybuchu wojny *per procura* w kraju. Mudżahedini, wspierani przez USA, próbowali obalić LDPA, po stronie której interweniował Związek Radziecki. Wojnę ostatecznie wygrało stronnictwo mudżahedinów, na podłożu których wyrósł Taliban.

Islamski Emirat Afganistanu od sierpnia 2021 ponownie jest na oczach całego świata. Talibowie, po latach wojny domowej i wycofaniu się wojsk Amerykańskich, przejęli władzę w kraju. Nie jest ona jeszcze w pełni skonsolidowana na arenie międzynarodowej, ponieważ nowy rząd nie został uznany za legalny przez większość państw. Co istotne, również Rosja nie uznała

⁵ Mbembe, Achille. *Politiques de l'inimitié*. La Découverte, 2018.

⁶ Michael Parenti w „*Blackshirts and Reds*” pisze: „państwa mogą być nie tyle niedorozwinięte (*underdeveloped*), co raczej nadmiernie wyczerpane (*overexploited*)”.

jego legalności, przy czym prezydent Putin zadeklarował możliwość wykreślenia Talibanu z listy zakazanych organizacji⁷, co było sygnałem gotowości do współpracy wysłanym Kabulowi. Rosja rzeczywiście nigdy nie lekceważyła Talibów i już wcześniej nawiązywała z nimi kontakt. Afganistan pozostaje ważnym punktem na mapie przemytniczego świata, a w szczególności opium, co skłoniło Rosję do rozmów z Talibami w 2007 roku⁸. Kilka lat później, w 2015 roku, obie strony dyskutowały również na temat walki z lokalną odnogą Państwa Islamskiego, która zagraża Rosji i Azji Środkowo-Wschodniej⁹.

Putinowi opłaca się stabilny i otwarty na negocjacje Afganistan. Chodzi zarówno o aspekt prestiżowy, jakim byłoby wypełnienie luki po USA, ale także o rozszerzenie strefy miękkiego wpływu. Nie są to obce sobie państwa, a w dodatku jednoczy je wspólny wróg: świat atlantycki.

Jednocześnie, kwestia przynależności Afganistanu do „pro-rosyjskiego obozu”, w obliczu wojny w Ukrainie stała się niepewna. Taliban nawołał „obie strony konfliktu do wstrzymania się od przemocy, od której mogą ucierpieć cywile”, jak i również „do dialogu, w imię przyjętej przez Taliban doktryny neutralności”¹⁰. Choć słowa, z pozoru, dobrano neutralnie, to kryje się za nimi bardzo mocne stanowisko. Nawołując obie strony do negocjacji, Taliban zakłada ich równość i podmiotowość w konflikcie, co wprost uderza w stosowaną przez Rosję retorykę o wyzwaniu Ukrainy poprzez specjalną operację. Powołując się na cierpienie ludności cywilnej, Taliban podważył słuszność i etyczność wojny, a argumentem, na który się powołał jest uniwersalna wartość ludzkiego życia. Zapewne celem tej krytyki jest jedynie potępienie wojny międzynarodowej *per se*, to znaczy jako narzędzia do rozwiązywania sporów międzypaństwowych. Talibowie sami przecież doszli do władzy zbrojnie, choć w nieco inny sposób. Ich narracja przez to nie jest zupełnie niespójna, w szczególności mając na uwadze jej religijną podszewkę. Być może nie mają oni moralnej wyższości, ale trudniej jest wybronić

⁷ Radio Free Europe. Putin says Russia mulling removing Taliban from terrorist list. Retrieved April 6, 2022, from <https://www.rferl.org/a/putin-taliban-terror-list/31523297.html>.

⁸ Saifullah, Masood. “Why Is Russia so Interested in Afghanistan All of a Sudden?: DW: 03.01.2017.” DW.COM, <https://www.dw.com/en/why-is-russia-so-interested-in-afghanistan-all-of-a-sudden/a-36989680>.

⁹ Reuters Staff. “Russia’s Interests Coincide with Taliban’s in Fight against ISIS: Agency Cites Diplomat.” Reuters, Thomson Reuters, 23 Dec. 2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-taliban-idUSKBN0U61EQ20151223>.

¹⁰ Oświadczenie MSZ z dnia 25 lutego na profilu @mofa_afg na Twitterze.

międzynarodową inwazję, aniżeli wojnę domową *dla idei*, choćby nawet ta idea nie wpasowywałaby się w logikę zachodu.

Czy to stanowisko nie rujnuje naszej zorientalizowanej wizji Talibów? Czyż nie zapominamy często, że Afganistan jest państwem, a nie telewizyjnym poligonem, wobec czego posiada prawo legacji i podstawową polityczną aparaturę? Być może, powołując się na wzniosłe idee, takie jak neutralność czy poszanowanie ludzkiego życia. Talibowie chcą wysłać sygnał światu, że zasługują na uznanie międzynarodowe, ponieważ władzy w Afganistanie nie sprawują już „żołnierze w dżalabach”, ale politycy.

Niewykluczone, że tym oświadczeniem Taliban chce udowodnić, że, jak wyraził się Putin, „należy już do rodziny cywilizowanych ludzi”¹¹, którzy potrafią zręcznie operować słowem na arenie międzynarodowej i dbać o swoje interesy. Jak dowodzi przypadek Tajwanu, jeśli władza w państwie jest ciągła, to, pomimo braku formalnego uznania, możliwe jest wychodzenie z izolacji, choćby poprzez nieoficjalną współpracę. Możliwe, że tego Taliban oczekuje od Moskwy. Chce jej pokazać, że zostaje w kraju na stałe i że Rosja będzie musiała brać to pod uwagę. Oświadczenie Talibanu jest również na tyle neutralne, że na ten moment nie zamyka żadnych drzwi.

Syria

Rosyjskie wpływy są obecne w Syrii od lat 70. ubiegłego wieku. Za prezydentury Hafeza Al-Asada ZSRR otworzył swoją bazę morską w Tartusie (który Rosja posiada do dziś), a oba państwa podpisały Traktat o Przyjaźni i Kooperacji w 1980 roku. Stosunki między Syrią i ZSRR nie były bezproblemowe, choć, w *czasach próby* Syria raczej opowiadała się po stronie ZSRR, m.in. w czasie interwencji w Afganistanie. Po upadku Związku Radzieckiego, stosunki syryjsko-rosyjskie powoli się oziębiały, a w tym czasie Rosja zbliżała się do Libii. Gdy rząd Kaddafiego chylił się ku końcowi, Moskwa przypomniła sobie o Damaszku, jako przyjaznym punkcie na mapie świata arabskiego.

Jedenaście lat temu w Syrii wybuchła wojna domowa, która trwa do dziś. Biorą w niej udział siły rządowe Baszara Al-Asada, wojska partii opozycyjnych, oraz Państwo Islamskie. Siedem lat temu do tej wojny dołączyła Rosja, wspierając syryjski rząd. Interwencja Rosji

¹¹ AFP. "Putin Hopes Afghanistan's Taliban Will Be 'Civilized'." *The Moscow Times*, The Moscow Times, 19 Mar. 2022, <https://www.themoscowtimes.com/2021/09/03/putin-hopes-afghanistans-taliban-will-be-civilised-a74967>.

polepszyła sytuację Al-Asada, który stał się jednym z najwierniejszych sojuszników Putina na arenie międzynarodowej.

Komentarz Al-Asada dotyczący wojny w Ukrainie jest, wobec tego, dość wymowny: „to korekta historii i powrót do zimno-wojennego balansu, który świat utracił wraz z upadkiem ZSRR”. Dodaje: „Syria popiera konfrontację NATO-wskiego ekspansjonizmu przez Rosję, której jest to prawem”. Jednocześnie Al-Asad podkreśla, że „odpowiedzialność za chaos ponosi zachód, który wspierał Ukraińskich Nazistów i terrorystów w Syrii”, natomiast reakcję zachodu nazwał histerią.¹² Syria głosowała przeciwko potępieniu inwazji na forum ONZ.

Choć, z naszej perspektywy, te słowa brzmią absurdalnie, to i tak warto przyjrzeć im się z bliska. Al-Asad powołuje się na prawo Rosji do pokojowej egzystencji, której zabezpieczeniem może być sprawiedliwa wojna prewencyjna. W tym myśleniu nie tylko korzysta z zachodnich tradycji prawa międzynarodowego, ale otwarcie krytykuje ekspansję NATO na Wschód, której, zgodnie ze słownym porozumieniem Gorbaczowa i Busha, miało nigdy nie być. Fundamentem prawa międzynarodowego jest przecież zasada *pacta sunt servanda*. Asad, mówiąc o „balansie” podkreśla potrzebę utworzenia nowego ładu międzynarodowego, który byłby sprawiedliwszy i, w najgorszym razie, bilateralny. To niebezpieczne, ponieważ taki argument rzeczywiście może być przekonujący, w szczególności w krajach historycznie skrzywdzonych, które szczególnie zagrożone są rosyjską propagandą.

Mimo oskarżeń o zbrodnie wojenne, Al-Asad w świecie Arabskim dalej pozostaje reliktem minionej epoki, na który da się spojrzeć z nostalgią, a ponadto, uznać za autorytet. Część Arabów dobrze wspomina sekularne i panislamskie inicjatywy takie jak Baath, gdyż, po porażce Arabskiej Wiosny, możemy zaobserwować nacjonalistyczny i fundamentalistyczny zwrot w świecie Arabskim. Wypowiedź Asada wpisuje się w przyjętą przez Rosję narrację o „denazyfikacji” Ukrainy, natomiast nie jest to nic więcej ponad niefrasobliwe przytakiwanie słowom „starszego brata”. Sam Asad nie miał zresztą problemu z tym, aby bojownicy z otwarcie nazistowskiej Syryjskiej Partii Socjal-Nacjonalistycznej, wsparli go w wojnie domowej. Jego pozycja jest na tyle niepewna, że zależy mu na każdym sojuszniku, a w szczególności na kimś tak silnym, jak Rosja.

¹² Al Jazeera. “Correction of History’: Syria President Praises Ukraine Invasion.” *Russia-Ukraine War News* | Al Jazeera, Al Jazeera, 25 Feb. 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/25/syrias-assad-praises-russias-ukraine-invasion-as-correction>.

Oba państwa łączy przecież wspólny wróg z zachodu oraz międzynarodowa infamia, choć w zupełnie różnym stopniu.

Republika Południowej Afryki

Rosja i RPA są partnerkami - obie są członkiniami grupy BRICS, zrzeszającej pięć państw (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, RPA), które łączą dwie cechy: status państwa rozwijającego się oraz znaczny potencjał gospodarczy. Grupa jest, w gruncie rzeczy, oparta na wspólnym interesie tych państw, czyli zwiększeniu znaczenia każdego z nich w obszarze negocjacji międzynarodowych oraz przyspieszeniu ich wzrostu gospodarczego. BRICS działa jako przeciwwaga dla zachodu tj. forum dla wzrastających potęg, które, mniej lub bardziej, kontestują okcydent.

Partnerstwo RPA i Rosji jest jednym z flagowych elementów polityki zagranicznej Afrykańskiego Kongresu Narodowego (ANC), który rządzi w kraju nieprzerwanie od upadku apartheidu w 1994 roku. Afrykański Kongres Narodowy jest partią wywodzącą się z tradycji marksistowskiej, która wsparcie logistyczne otrzymywała ze Związku Radzieckiego i po jego upadku nie zerwała bliskich kontaktów z Rosją. Nigdzie w Afryce (może poza Angolą) etos walki narodowowyzwoleńczej nie jest równie mocno związany z *długiem wdzięczności* wobec Rosji, co właśnie w RPA. To alarmujące, bo Rosja usilnie stara się ten dług podtrzymać przy życiu. Przykładowo, podczas wyborów parlamentarnych w Afryce Południowej z 2019 roku, gazeta Daily Maverick (jakościowo porównywalna z naszą „Polityką”) nagłośniła śledztwo organizacji Dossier Center, na bazie którego zarzucono Rosji planowaną ingerencję w demokratyczny przebieg głosowania¹³. Ponadto współczesne ANC kreuje się na awangardę globalnego południa oraz dba o to, aby południowoafrykański głos rozbrzmiewał na salonach Organizacji Narodów Zjednoczonych, w czym zyskuje poparcie Rosji, bo wzmacnia to także i jej pozycję.

Jednocześnie ANC to partia, która nie posiada spójnego zaplecza ideologicznego - rozbieżność poglądów wśród polityków jest skrajna. Każdy południowoafrykański minister właściwie myśli co innego i, od niedawna, nie boi się o tym mówić.

¹³ Ferial Haffajee with the Dossier Centre. “Scorpio - 2019 Elections: Exclusive: Did Putin's 'Chef' Attempt to Interfere in South African Election?” *Daily Maverick*, 7 May 2019, <https://www.dailymaverick.co.za/article/2019-05-07-exclusive-did-putins-chef-attempt-to-interfere-in-south-african-election/>.

Wraz z wybuchem wojny w Ukrainie, południowoafrykański wice Minister Spraw Zagranicznych, Alvin Botes (skrzydło socjal-demokratyczne ANC), otwarcie wystąpił w obronie ukraińskiej suwerenności i, co najistotniejsze, jej integralności terytorialnej¹⁴. W tym czasie Minister Obrony Thandi Modise bawił się na bankiecie w Pretorii, zorganizowanym na cześć rosyjskiej armii¹⁵. Rządowy organ Departamentu Stosunków Międzynarodowych i Współpracy (DIRCO, podlegające pod MSZ) w imieniu Afryki Południowej zażądał od Putina „natychmiastowego wycofania wojsk z Ukrainy”¹⁶. Prezydent Ramaphosa nakazał wycofanie tego stanowiska i zawiadomił ambasadora Federacji Rosyjskiej w Pretorii, że to nie jest oficjalne stanowisko rządu. Oświadczył także gotowość RPA do objęcia stanowiska mediatora, jeżeli Rosja odejdzie od rozwiązań siłowych¹⁷.

Jednocześnie w czasie głosowania w ONZ w sprawie potępienia inwazji RPA wstrzymała się od głosu. Minister Mondli Gungubele, któremu przypadła reprezentacja stanowiska rządu w tym ambarasie, w oficjalnym oświadczeniu władz ani razu nie użył słów „agresja”, „inwazja”, „wojna”. Nie omieszkał natomiast przypomnieć słuchaczom o potrzebie stworzenia równiejszego systemu międzynarodowego i konieczności reformy instytucji multilateralnych¹⁸. Deklaracja nie spotkała się z odzewem z zachodu.

Od akcesji państwa do grupy BRICS w 2011 roku, widoczne jest wyraźne zbliżenie kraju z Rosją, tak, jak gdyby to jedynie ona była gwarantem członkostwa Południowej Afryki w tej organizacji. Stąd, ANC zabiega o rosyjskie względy i często podkreśla braterskość obu narodów,

¹⁴ Fabricius, Peter. "South Africa & War in Europe: SA Deputy Foreign Minister Supports Ukrainians' Right to Sovereignty, Territory and Peace – Swedish Ambassador." *Daily Maverick*, 13 Mar. 2022, <https://www.dailymaverick.co.za/article/2022-03-13-sa-deputy-foreign-minister-supports-ukrainians-right-to-sovereignty-territory-and-peace-swedish-ambassador/>.

¹⁵ Hamill, James. "South Africa Has Clearly Chosen a Side on the War in Ukraine." *South Africa Has Chosen a Side on Ukraine Invasion by Russia*, <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/30399/south-africa-has-chosen-a-side-on-ukraine-invasion-by-russia>.

¹⁶ Stanowisko DIRCO „South African Government calls for a peaceful resolution of the escalating conflict between the Russian Federation and Ukraine”, 24 lutego 2022.

¹⁷ Reuters. "Ramaphosa Says South Africa Has Been Asked to Mediate Russia-Ukraine." *Reuters*, Thomson Reuters, 11 Mar. 2022, <https://www.reuters.com/world/ramaphosa-says-south-africa-has-been-asked-mediate-russia-ukraine-2022-03-10/>.

¹⁸ Khoza, Amanda. "Mondli Gungubele Tries to Explain SA's Position on Ukraine." *BusinessLIVE*, Business Day, 10 Mar. 2022, <https://www.businesslive.co.za/bd/national/2022-03-10-mondli-gungubele-tries-to-explain-sas-position-on-ukraine/>.

które zjednoczyła walka z apartheidem. Czy w państwie, którego znaczną część tożsamości zbudowano właśnie na tej walce, można zdystansować się od Rosji?

ANC wyraźnie chce uniknąć chińskich wpływów, takich, jak te obecne w Angoli. W tym rozróżnieniu Rosja widzi swoją szansę w Afryce i intensywnie działa w kierunku stania się realną alternatywą dla Chin. W roku 2022 miał miejsce drugi Szczyt Rosja-Afryka, Rosjanie inwestują w Sudan, a grupa Wagnera jest aktywna w Republice Środkowoafrykańskiej.

Wraz ze wzrostem nepotyzmu i kakistokracji w demokracji parlamentarnej, pojawia się coraz więcej jednostek, które roszczą sobie prawo do reprezentacji państwa. Te jednostki mogą gromadzić prywatny kapitał. Korzystając ze swojej uprzywilejowanej pozycji, bezpośrednio wpływają na politykę wewnętrzną państwa, co w konsekwencji prowadzi do dyfuzji jego podstawowych kompetencji. Mówiąc językiem Elżbiety Jaworowicz ze „Sprawy dla Reportera”, rodzi się państwo w państwie, co bardzo trudno jest wykorzenić.

To także cenna lekcja tego, jak przy niewłaściwie przeprowadzonej demokratyzacji, tożsamościowym rozbiciu i bolesnej transformacji gospodarczej, można stworzyć tykającą bombę. Polakom ten problem też jest przecież bardzo bliski.

Erytrea

Erytrea to jedno z państw, które aktywnie kwestionują dominację świata atlantyckiego od początku swojego istnienia. Po odłączeniu się od Etiopii w 1991 roku państwo coraz bardziej izoluje się politycznie, przez co często porównywane jest do Korei Północnej. Chodzi przede wszystkim o autorytarny system rządów, jaki sprawuje prezydent Isaias Afewerki. Im więcej kontroli musi utrzymać państwo, tym wrażliwsze staje się na obce wpływy. Erytrea jest również sporadycznie krytykowana na forum międzynarodowym, dla przykładu w 2009 roku, kiedy objęta została sankcjami za ingerencję w wojnę w Somalii.

Podczas głosowania w Zgromadzeniu Ogólnym Organizacji Narodów Zjednoczonych Erytrea była jednym z pięciu państw, które otwarcie sprzeciwiły się potępieniu Rosyjskiej agresji na Ukrainę.

Relacja Rosji z Erytreą jest krótka, chociaż intensywna. Historycznie, po obaleniu cesarza Hajle Sellasje w 1974 roku, Związek Radziecki inwestował w Etiopię, która zwalczała ruchy niepodległościowe w Erytrei. Mimo to Erytrejski Front Wyzwolenia Narodowego widział w Rosji

swojego naturalnego sojusznika, ponieważ jego *raison d'être* była walka z zachodnim imperializmem. Pomimo jednorazowego dryfu na zachód w czasie wojny w Iraku (którą Afewerki poparł) Erytrea pozostała bastionem antyamerykańskości w Afryce. W czasie, gdy Etiopia dryfuje na zachód, Rosja wypatrzyła okazję do pogłębienia współpracy z Erytreą. Państwo, którego niepodległość jest krucha, szuka tożsamościowego i mocarstwowego zaplecza, toteż Afewerki musi przynależeć do jakiejś osi politycznej po to, aby móc legitymizować autorytarną władzę. Jeśli zestawimy ze sobą ten *syndrom oblężonej twierdzy* i anty-okcydentalną orientację polityczną, to nie jest szczególnie zaskakującym, że Erytrea opowiedziała się po stronie Rosji. Pomimo unormowania stosunków z Etiopią w 2018 roku, jeszcze długo ten aspekt pozostanie niepewny, co leży w rosyjskim interesie.

Afewerki szuka konkretnego punktu zaczepienia, a ten znajduje w Rosji. Tę chęć współpracy mogliśmy zaobserwować, kiedy erytrejska delegacja została przyjęta na Krymie, w Abchazji i Osetii Południowej w 2014 roku¹⁹.

Z pomocą Rosji, Erytrea byłaby również w stanie złagodzić wpływ sankcji międzynarodowych na swoją gospodarkę, choć Afewerki myśli raczej o partnerstwie związanym z wojskiem i dostawami broni.

Erytrea leży w rosyjskim interesie głównie ze względu na swoje położenie geograficzne. Rosja mogłaby stworzyć na jej terytorium logistyczną bazę do poszerzania swoich wpływów w Rogu Afryki i na całym kontynencie. Również możliwość budowy wyłącznego dla Rosji portu nad Morzem Czerwonym, pozostaje dla Putina kuszącą propozycją. Moskwa pręźnie działa w Afryce, ale wciąż brakuje jej tam trwałego punktu zaczepienia. To relacja zupełnie pragmatyczna i obie strony mogą w niej zyskać, co, w dobie otwartej konfrontacji Rosji z Zachodem, powinno być dla nas alarmujące. Erytrea jest państwem, które zawsze funkcjonowało niejako poza geostrategicznym radarem. Potencjalna zmiana w tej kwestii jest martwiąca, ponieważ dowodzi nam o tym, że dziś, jak i setki lat temu, każdy kawałek mapy Afryki, prędzej czy później, zostanie zagospodarowany przez obce siły.

¹⁹ TesfaNews. "First Eritrean Delegation Visit to Abkhazia, South Ossetia and Crimea." *TesfaNews*, 13 June 2014, <https://www.tesfanews.net/eritrean-delegation-visited-abkhazia-south-ossetia-and-crimea/>.

Korzystając z popularnonaukowej formy tekstu, czuję potrzebę przypomnienia faktu, że epoka kolonializmu zakończyła się jedynie w obszarze protokolarnym: zmieniły się flagi, stare hymny zastąpiły nowe, a wąsaci dżentelmeni w hełmach korkowych noszą teraz krawaty zawiązane w podwójnego Windsora. Nie zmieniła się jedynie moralna abnegacja Świata Północy. Ważne jak nigdy dotąd jest to, by wiedzę o Południu czerpać u jej źródła: przede wszystkim poprzez pisarki i pisarzy, jak Gayatri Spivak, Frantz Fanon, Nawal El Saadawi, czy Albert Memmi. Musimy każdego dnia przypominać sobie o imperialnej rozgrywce, która toczy się w Afryce i na Bliskim Wschodzie - będzie ona trwać dopóty, dopóki znajduje się w próżni.

Agresja Rosji na Ukrainę odbiła się echem na całym świecie. Podczas gdy Europa czy tak zwany *świat zachodni* jednogłośnie potępiły inwazję, a następnie zaczęły nakładać wymierzone w Rosję sankcje, reakcje w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach były mniej zdecydowane i często niejednoznaczne. Pojedyncze państwa, jak Chile i Kolumbia zareagowały stanowczo, jednak zdecydowana większość regionu ucieka od twardych stanowisk. Powszechne są nawoływania do pokoju i dyplomatycznego rozwiązania konfliktu, rzadko jednak wprost mówi się o agresji czy inwazji. Jednocześnie żadne z państw nie przyłączyło się do nakładanych na Rosję sankcji, ani nie zamknęło swojej strefy powietrznej dla rosyjskich samolotów¹. Finansowane przez Kreml media nie tyle pozostają dostępne, ile zyskują na popularności. Wśród hiszpańskojęzycznych źródeł podających na Twitterze (dez)informacje o wojnie w Ukrainie, profil Russia Today jest trzecim najpopularniejszym². W efekcie żadne z państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów nie znalazło się wśród 48 krajów uznanych przez Kreml za wrogie wobec Rosji³.

Niejednoznaczne reakcje państw Ameryki Łacińskiej na imperialistyczne zapędy Rosji nie są niczym nowym. Kiedy w 2014 roku w Zgromadzeniu Ogólnym głosowano nad rezolucją podkreślającą integralność terytorialną Ukrainy w kontekście aneksji Krymu przez Rosję, państwa takie jak Kuba, Nikaragua, Wenezuela i Boliwia opowiedziały się przeciwko. Brazylia i Argentyna wstrzymały się od głosu⁴. Ciekawym zjawiskiem w związku z reakcją na najnowszą rosyjską agresję jest rozdźwięk między postawą niektórych rządów w kraju i na zewnątrz.

¹ Chase Harrison, Hope Wilkinson, „Latin American Leaders React to Russia’s Invasion of Ukraine”, *American Society/Council of the Americas*, 4.03.2022. <https://www.as-coa.org/articles/latin-american-leaders-react-russias-invasion-ukraine>, dostęp: 20.03.2022.

² David Klepper, Amanda Seitz, „Russia aims Ukraine disinformation at Spanish speakers”, *AP News*, 2.04.2022, <https://apnews.com/article/russia-ukraine-ap-top-news-facebook-europe-media-fb3758a9a11182558976a3a4f3b121dd>, dostęp: 5.04.2022.

³ „Russian government approves list of unfriendly countries and territories”, *TASS*, 7.02.2022, https://tass.com/politics/1418197?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com, dostęp: 20.03.2022.

⁴ Dr Samuel Ramani, „Russia Returns to Latin America”, *RUSI*, 19.08.2021, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russia-returns-latin-america>, dostęp: 20.03.2022.

Podczas gdy na domowym podwórku część rządzących ucieka od twardych deklaracji, na forum instytucji międzynarodowych jasno pokazują, że nie wspierają rosyjskiej inwazji. Zarówno na forum Organizacji Państw Amerykańskich, jak i w Organizacji Narodów Zjednoczonych większość państw regionu potępiła agresję. Podczas głosowania w Zgromadzeniu Ogólnym ONZ, żadne z państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów nie zagłosowało przeciw. Nawet te uznawane za bliskich sojuszników Kremla wstrzymały się od głosu. Dodatkowo w przypadkach niektórych państw występuje pewien dwugłós wewnątrz rządów. W krajach takich jak Argentyna, Brazylia, Peru czy Meksyk, prezydenci unikają opowiedzenia się po którejkolwiek ze stron, podczas gdy ministrowie spraw zagranicznych lub inni członkowie korpusu dyplomatycznego otwarcie potępiają poczynania prezydenta Putina.

Analizując reakcje państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów na wojnę w Ukrainie należy zaznaczyć, że Rosja nie jest znaczącym partnerem handlowym dla większości krajów regionu. Nie jest również istotnym dostawcą sprzętu wojskowego. Szansę na zbliżenie państw Ameryki Łacińskiej i Kremla stanowiła pandemia. W ciągu ostatniego roku kraje regionu zakupiły ponad 120 milionów dawek szczepionki Sputnik V. Mimo to Rosja nie wykorzystała tej sytuacji do zwiększenia swoich wpływów w regionie ze względu na liczne problemy z dostawami zamówionych dawek⁵. Zatem bliskość państw regionu z Moskwą ma zazwyczaj charakter polityczny. Pojedyncze kraje utrzymują bliższe kontakty z Kremlem niejako w kontrze do Waszyngtonu, który postrzegają przez pryzmat imperialistycznych i interwencjonistycznych zapędów z przeszłości. Przykładami takich państw są Kuba, Nikaragua i Wenezuela. Wszystkie trzy uznawane są przez Stany Zjednoczone za dyktatury i objęte są licznymi sankcjami. Do powyższego grona można również zaliczyć Boliwię, która oddaliła się od Waszyngtonu ze względu na „Wojnę z Narkotykami” i od 2008 roku nie utrzymuje z USA relacji dyplomatycznych. W odpowiedzi na rosyjską inwazję rząd zdecydował się na neutralność, jednak wpływowi były prezydent Evo Morales, za którego trzech kadencji relacje na linii La Paz-Waszyngton znacznie się pogorszyły, ma na ten temat inne zdanie. Mianowicie, Morales winą za wojnę obarcza Stany

⁵ Chase Harrison, „In Vaccine Race, Russia Trips in Latin America”, *American Society/Council of the Americas*, 12.08.2021, <https://www.as-coa.org/articles/vaccine-manufacturing-race-russia-trips>, dostęp: 20.03.2022.

Zjednoczone i NATO⁶. W poniższym tekście zostaną szerzej opisane reakcje czterech państw Ameryki Łacińskiej: Wenezueli, Brazylii, Argentyny i Salwadoru.

Wenezuela

Bliskość polityczna między Wenezuelą a Rosją związana jest z izolacją tej pierwszej na arenie międzynarodowej. Wenezuela jest obok Kuby i Nikaragui jednym z państw Ameryki Łacińskiej, które dzięki Rosji przynajmniej częściowo omijały sankcje nałożone przez Stany Zjednoczone. Z pomocą rosyjskich banków, rząd Maduro czerpał zyski z handlu ropą. Wykluczenie tych instytucji finansowych z systemu SWIFT sprawia, że dalsze omijanie w ten sposób sankcji będzie znacznie utrudnione, jeśli nie niemożliwe⁷. Polityczne sojusze Wenezueli widoczne są również w kontekście reakcji państwa na pandemię COVID-19. Rząd Nicolasa Maduro nie zatwierdził żadnej szczepionki wyprodukowanej na zachodzie. Wenezuelczycy mogą wybierać między dawkami produkcji rosyjskiej i kubańskiej.

Współpraca Kremla z rządem Nicolasa Maduro ma również charakter militarny. Podczas kryzysu politycznego w 2019 roku Rosja wysłała do Wenezueli żołnierzy⁸, a w odpowiedzi na krytykę ze strony Stanów Zjednoczonych wobec koncentracji wojsk rosyjskich przy granicy z Ukrainą Minister Spraw Zagranicznych Sergei Rybakov zagroził wystąpieniem wojska

⁶ Evo Morales Ayma (@evoespueblo), „La guerra nunca es la solución. Somos de la cultura de la paz. #Bolivia es pacifista y antiimperialista. Condenamos el intervencionismo de EE.UU para enfrentar dos países como Rusia y Ucrania. Europa no puede convertirse en el teatro de operaciones de EEUU contra países soberanos”, 24.02.2022, https://twitter.com/evoespueblo/status/1496957196172771334?ref_src=twsrc%5Etfw, dostęp: 20.03.2022.;

Evo Morales Ayma (@evoespueblo), „La OTAN es una seria amenaza a la paz y a la seguridad internacionales, su historial de invasiones y agresiones lo demuestran. Ahora, su pretensión expansionista es una de las grandes responsables de la situación en Ucrania”, 25.02.2022, https://twitter.com/evoespueblo/status/1497333153970720774?ref_src=twsrc%5Etfw, dostęp: 20.03.2022.

⁷ Arthur Sullivan, „Russia sanctions threaten Vladimir Putin's allies in Latin America”, *Deutsche Welle*, <https://www.dw.com/en/russia-sanctions-threaten-vladimir-putins-allies-in-latin-america/a-61021136>, dostęp: 20.03.2022.

⁸ Andrew Roth, „Russia acknowledges presence of troops in Venezuela”, *The Guardian*, 28.03.2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/28/russian-troops-landed-caracas-talks-venezuela-envoy-military>, dostęp: 5.04.2022.

do Caracas, a także na Kubę⁹. W drugiej połowie 2022 roku w Republice Boliwariańskiej ma zostać wybudowana pierwsza w regionie fabryka Kałasznikowów¹⁰.

Mimo dobrych stosunków z Moskwą, rząd Wenezueli nie posunął się do otwartego wsparcia rosyjskiej inwazji na Ukrainę w strukturach międzynarodowych. Należy to rozumieć jako działanie strategiczne, otwierające Nicolasowi Maduro drogę do potencjalnego ocieplenia stosunków ze Stanami Zjednoczonymi, których przedstawiciele przylecieli do Caracas piątego marca¹¹. Celem wizyty było wypracowanie mechanizmu, na podstawie którego USA miałyby złagodzić sankcje, co umożliwiłoby państwom i korporacjom ponowne kupowanie wenezuelskiej ropy bez ryzyka wykluczenia z amerykańskiego systemu finansowego. Wszystko w celu ograniczenia wpływów Rosji. Choć wizyta amerykańskich dyplomatów stanowi niewątpliwą przełom w relacjach dwustronnych, nie należy oczekiwać nagłego oddalenia Maduro od Kremla i zwrotu w kierunku Waszyngtonu. Owszem, w kilka dni po spotkaniu rząd Wenezueli zwolnił z więzienia dwóch obywateli USA i wznowił odbywające się wcześniej w mieście Meksyk negocjacje z opozycją. Jednocześnie jednak Caracas przypomniało, że podstawą zbliżenia jest uznanie przez amerykańską administrację rządu Nicolasa Maduro za legalny. Biały Dom odrzuca to stanowisko, podtrzymując zdanie, że to Juan Guaidó jest prawowitym liderem Republiki Boliwariańskiej¹². Podczas gdy reakcję Wenezueli wobec inwazji Rosji na Ukrainę można rozpatrywać w pewnym stopniu jako zaskakującą, nie należy wyciągać z niej pochopnych wniosków. Wbrew temu, co mówi geografia, Nicolasowi Maduro wciąż jest znacznie bliżej na Kreml niż do Waszyngtonu.

⁹ Ann M. Simmons, Courtney McBride, Laurence Norman, „Russia Suggests Military Deployment to Venezuela, Cuba if Tensions With U.S. Remain High”, *The Wall Street Journal*, 13.01.2022, <https://www.wsj.com/articles/in-u-s-russia-talks-over-ukraine-kyiv-gets-a-voice-11642061460>, dostęp: 20.03.2022.

¹⁰ „Kalashnikov rifles factory to be built in Venezuela 2022 – Maduro's envoy”, TASS, 5.10.2021, <https://tass.com/world/1346023>, dostęp: 20.03.2022.

¹¹ Anatoly Kurmanaev, Natalie Kitroeff, Kenneth P. Vogel, „U.S. Officials Travel to Venezuela, a Russia Ally, as the West Isolates Putin”, *The New York Times*, 5.03.2022, <https://www.nytimes.com/2022/03/05/world/americas/venezuela-russia-usa.html>, dostęp: 20.03.2022.

¹² Florantonia Singer, „Between Russia and the US: How Venezuela is playing both sides in the Ukraine conflict”, *el País*, 17.03.2022, <https://english.elpais.com/international/2022-03-17/between-russia-and-the-us-how-venezuela-is-playing-both-sides-in-the-ukraine-conflict.html>, dostęp: 20.03.2022.

Argentyna

Prezydent Alberto Fernández był w Moskwie na początku lutego, kilka dni po podpisaniu przez Argentynę porozumienia z Międzynarodowym Funduszem Walutowym. Mimo próśb ze strony Stanów Zjednoczonych, które wsparły rząd Fernández w negocjacjach, wizyta nie została przełożona. W trakcie spotkania na Kremlu prezydent stwierdził, że jego kraj powinien stać się dla Rosji *drzwiami do Ameryki Łacińskiej*¹³. Wizyta miała na celu zbliżenie Argentyny i Rosji, które miałyby stanowić alternatywę dla zależności południowoamerykańskiego kraju od Stanów Zjednoczonych i MFW¹⁴. Argentyna jest krajem, który od dekad zmagają się z długiem. Podstawowym zadaniem każdego kolejnego rządu jest negocjowanie restrukturyzacji zadłużenia. Fernández, jako przedstawiciel lewicy, szanse na wyjście swojego kraju z wieloletniego kryzysu widzi w odejściu od neoliberalnego modelu ekonomicznego, promowanego przez USA i międzynarodowe instytucje finansowe. W tym celu dąży do zbliżenia z Rosją i Chinami.

Argentyna zakupiła również około 20 milionów dawek rosyjskiej szczepionki Sputnik V¹⁵. Można powiedzieć, że rząd Alberto Fernández podszedł do zakupu szczepionek dyplomatycznie, zamawiając podobne ilości dawek preparatów Sputnik V, Pfizera, Moderny i Astra-Zeneci - po około 20 milionów. Najwięcej - 30 milionów - zakupiono dawek chińskiej szczepionki Sinopharm. Argentyna jest trzecim krajem w Ameryce Łacińskiej pod względem wyszczepienia społeczeństwa.

Bezpośrednio po wizycie na Kremlu Fernández udał się na inaugurację zimowych Igrzysk Olimpijskich do Pekinu. Zrobił to pomimo ogłoszonego przez państwa zachodnie bojkotu. Razem z liderem Ekwadoru, Guillermem Lasso, byli jedynymi prezydentami z Ameryki Łacińskiej, którzy przyjechali do stolicy Chin¹⁶. Mimo to, postawa Argentyny wobec inwazji wojsk rosyjskich

¹³ „Argentina reitera su condena a la invasión rusa de Ucrania tras críticas de la oposición”, *euronews*, 1.03.2022, <https://es.euronews.com/2022/03/01/argentina-reitera-su-condena-a-la-invasion-rusa-de-ucrania-tras-criticas-de-la-oposicion>, dostęp: 20.03.2022.

¹⁴ Eliana Raszewski, „Argentina's Fernandez, in Russia, says must end economic 'dependence' on U.S., IMF”, *Reuters*, 3.02.2022, <https://www.reuters.com/markets/europe/argentinas-fernandez-russia-says-must-end-economic-dependence-us-imf-2022-02-03/>, dostęp: 20.03.2022.

¹⁵ Chase Harrison, Luisa Horwitz, Carin Zissis, „Timeline: Tracking Latin America's Road to Vaccination”, *American Society Council of the Americas*, 28.02.2022, <https://www.as-coa.org/articles/timeline-tracking-latin-americas-road-vaccination>, dostęp: 20.03.2022.

¹⁶ Catherine Osborn, „Argentina and Ecuador Choose Business Over Boycotts in Beijing”, *Foreign Policy*, 4.02.2022,

na Ukrainę była zbliżona do reakcji zachodu, choć nie do końca spójna. Pierwszego dnia agresji prezydent Fernandez wezwał Rosję do zaprzestania podjętych działań, jednak musiało minąć kilka dni, zanim którykolwiek z przedstawicieli rządu nazwał wydarzenia w Ukrainie inwazją. Zarówno w Zgromadzeniu Ogólnym, jak i w Radzie Praw Człowieka Argentyna głosowała kolejno za deklaracją potępiającą rosyjską agresję i za utworzeniem komisji badającej inwazję. Równocześnie przedstawicielka rządu nie podpisała deklaracji potępiającej działania Rosji wystosowanej przez Organizację Państw Amerykańskich. Dodatkowo Argentyna sprawuje właśnie prezydencję we Wspólnocie Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów, która nie wystosowała żadnego oświadczenia odnośnie wojny w Ukrainie. W swoich działaniach ograniczyła się jedynie do udzielenia pomocy obywatelom państw członkowskich uciekającym przed przemocą. Minister Spraw Zagranicznych Argentyny zapowiedział, że rząd nie zamierza nakładać na Rosję sankcji, ponieważ nie da się w taki sposób wymusić pokoju¹⁷.

Brazylia

W ciągu czterech lat prezydentury Jair Bolsonaro ukierunkował swoją politykę przeciwko zachodowi, wielokrotnie spierając się z jego liderami. Wyjątek stanowiły Stany Zjednoczone rządzone przez Donalda Trumpa. Obaj liderzy nieraz byli do siebie porównywani i nie kryli wzajemnej sympatii. Po dojściu do władzy Joe Bidena relacje brazylijsko-amerykańskie uległy pogorszeniu, do czego przyczynił się sam Bolsonaro, kiedy stwierdził, że podczas wyborów prezydenckich w USA dokonano licznych fałszerstw¹⁸. Skłócenie z zachodem naturalnie ciągnie Brazylię na wschód. Nie oznacza to jednak, że przed dojściem Bolsonaro do władzy relacje między Brasílią i Kremlem były złe. Już prezydent Inacio Lula da Silva dążył do zbliżenia z Rosją, chcąc zachowywać podobny dystans między Moskwą i Waszyngtonem. Ta swoista polityka środka została zachwiana przez krytycznego wobec zachodu Bolsonaro.

<https://foreignpolicy.com/2022/02/04/ecuador-argentina-china-lasso-fernandez-xi-economy-imf-beijing-olympics/>, dostęp: 08.04.2022.

¹⁷ Bala Chambers, „Argentina rejects sanctioning Russia: Foreign minister”, *Anadolu Agency*, 4.03.2022, <https://www.aa.com.tr/en/americas/argentina-rejects-sanctioning-russia-foreign-minister/2523216>, dostęp: 20.03.2022.

¹⁸ „Brazil's Bolsonaro alleges fraud in US presidential election”, *AP News*, 29.11.2020, <https://apnews.com/article/joe-biden-donald-trump-brazil-elections-jair-bolsonaro-a52b8580df2264247d7ed59c16358228>, dostęp: 20.03.2022.

To zachwianie równowagi na wschód obrazuje wizyta prezydenta Brazylii na Kremlu, raptem tydzień przed inwazją Rosji na Ukrainę. Owszem, spotkanie było zaplanowane z wyprzedzeniem, ale strona brazylijska nie zdecydowała się go przełożyć, mimo prośb Stanów Zjednoczonych. W trakcie pobytu w Moskwie Bolsonaro nie wspomniał ani słowem o masowej koncentracji wojsk rosyjskich przy granicy z Ukrainą, które miało wtedy miejsce. Teraz, w obliczu agresji, prezydent przyjął postawę neutralną, zapowiadając, że nie będzie brał żadnej ze stron. Jednak niektórzy z jego bliskich współpracowników mają na sprawę inny pogląd. Wiceprezydent Brazylii otwarcie potępił inwazję wojsk rosyjskich na Ukrainie, za co został przywołany do porządku przez swojego przełożonego¹⁹. Reprezentant kraju w ONZ poparł rezolucję krytyczną wobec działań Putina, opowiadając się jednocześnie przeciwko nadmiernym sankcjom²⁰. Dodatkowo Brazylia nie podpisała deklaracji OPA, ograniczając się jedynie do wyrażenia zaniepokojenia decyzją o wystąpieniu rosyjskich wojsk na Ukrainę i zwracając uwagę na konieczność brania pod uwagę obaw Moskwy względem bezpieczeństwa kraju²¹.

Brazylia, będąc największą gospodarką Ameryki Łacińskiej, jest również największym partnerem handlowym Rosji w regionie. Nie znaczy to jednak, że jest partnerem istotnym. Znaczenie rosyjskiego importu sprowadza się przede wszystkim do nawozów sztucznych, których Brazylia sprowadza najwięcej ze wszystkich państw. Potencjalne zawieszenie eksportu tych produktów, które zapowiada Kreml, byłoby dla rządu Bolsonaro poważnym wyzwaniem²². Chęć utrzymania dostaw jest zapewne jednym z powodów reakcji prezydenta wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Nie jest to jednak z pewnością powód najważniejszy. Biorąc pod uwagę niejednoznaczne reakcje państw Ameryki Łacińskiej, najbardziej prawdopodobne wydaje się, że

¹⁹ „Brazil's Bolsonaro disauthorizes vice president who condemned Russian invasion of Ukraine”, *Reuters*, 24.02.2022,

<https://www.reuters.com/world/americas/brazils-bolsonaro-disauthorizes-vice-president-who-condemned-russian-invasion-2022-02-24/>, dostęp: 20.03.2022.

²⁰ „Brazil votes for UN resolution, but criticizes 'indiscriminate sanctions' against Russia”, *Reuters*, 2.03.2022, <https://www.reuters.com/world/brazil-votes-un-resolution-criticizes-indiscriminate-sanctions-against-russia-2022-03-02/>, dostęp: 20.03.2022.

²¹ „Argentina y Brasil no apoyan en la OEA la condena a la invasión rusa de Ucrania”, *France 24*, 26.20.2022, <https://www.france24.com/es/minuto-a-minuto/20220226-argentina-y-brasil-no-apoyan-en-la-oea-la-condena-a-la-invasi%C3%B3n-rusa-de-ucrania>, dostęp: 20.03.2022.

²² Elizabeth Elkin, „Russia Jolts Global Fertilizer Market by Seeking End to Exports”, *Bloomberg*, 4.03.2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-04/russia-calls-on-domestic-fertilizer-producers-to-halt-exports>, dostęp: 20.03.2022.

Bolsonaro uważa neutralność za podejście, na którym nie może stracić. Co innego gdyby zaczął obierać strony.

Salwador

W tej dość skomplikowanej układance reakcji państw Ameryki Łacińskiej wobec agresji Rosji na Ukrainę wyróżnia się Salwador. Nie chodzi o to jak zareagował, bo nie zareagował w ogóle. Rząd tego niewielkiego państwa wybrał milczenie. Dotyczy to również prezydenta Salwadoru, który, choć nieustannie tweetuje, skrupulatnie omija temat wojny. Nayib Bukele, o którym mowa, jest barwną postacią. Samego siebie nazywa *CEO Salwadoru* i mimo młodego wieku stanął na czele rewolucji politycznej, która zakończyła z trwającym dekady okresem dwupartyjności. Do władzy doszedł obiecując walkę z korupcją, przestępczością zorganizowaną i dynamiczny rozwój. Dążąc do realizacji ostatniego z postulatów, odrzucił wszelkie znane modele rozwoju gospodarczego. Salwador jako pierwszy na świecie wprowadził Bitcoin jako oficjalną walutę państwową. W dzień, w którym Rosja zaatakowała Ukrainę, Bukele tweetował o klinice weterynaryjnej całkowicie sfinansowanej z użyciem kryptowaluty.

Od tego czasu do wojny odnosi się jedynie niebezpośrednio, na przykład gdy tweetuje enigmatyczne „Istotna wartość #Bitcoin jest dziś widoczna na całym świecie”²³. Prawdopodobnie było to odniesienie do spadającej wartości rubla, choć mogła to również być przypadkowa myśl, która wpadła prezydentowi chwilę wcześniej do głowy. Drugim sposobem, w jaki Bukele odnosi się do wojny w Ukrainie, jest atakowanie działań zachodu podejmowanych w odpowiedzi na agresję. Prezydent Salwadoru, m.in. wyśmiewał słowa Justina Trudeau, mówiące o obronie demokracji, wytykał Unii Europejskiej cenzurowanie prowadzących kampanie dezinformacyjne mediów rosyjskich, a także wytykał Stanom Zjednoczonym hipokryzję, gdy wysłały dyplomatów na rozmowy do Caracas²⁴. Wszystkie te reakcje stanowią osobistą *wendettę* Bukele względem

²³ Nayib Bukele (@nayibbukele), „The intrinsic value of #Bitcoin is now in full display on the whole world.” 1.03.2022, <https://twitter.com/nayibbukele/status/1498465879109079044>, dostęp: 20.03.2022.

²⁴ Nayib Bukele (@nayibbukele), „There were times when I thought these stances about democracy and authoritarianism were real”, <https://twitter.com/nayibbukele/status/1496264758739222530>, dostęp: 20.03.2022.; Nayib Bukele (@nayibbukele), „¿Qué pasaría si hiciéramos EXACTAMENTE LO MISMO que la Unión Europea y censuráramos a los medios que ‘desinforman a la población?’” 17.03.2022, <https://twitter.com/nayibbukele/status/1504233344363642880>, dostęp: 20.03.2022.; Nayib Bukele (@nayibbukele), „Todo esto es un chiste mal contado.” 8.03.2022, <https://twitter.com/nayibbukele/status/1501024452003475458>, dostęp: 20.03.2022.

przywódców zachodnich, którzy zarzucali mu autorytaryzm i burzenie demokracji, chociażby poprzez publiczne ataki na dziennikarzy i inwigilowanie ich przy użyciu systemu Pegasus. Reagując na działania zachodu Bukele bierze rewanż na tych przywódcach, którzy go krytykowali i zbija kapitał polityczny. Wszystko to nie wspominając nawet słowem o tym, jakie jest stanowisko jego rządu wobec inwazji na Ukrainę. Złośliwi twierdzą, że może to mieć coś wspólnego z zaplanowaną na czerwiec wizytą w Moskwie. Bardziej trafne wydaje się być stwierdzenie, że Bukele po prostu w taki sposób prowadzi politykę. O jego strategii można powiedzieć wiele, ale nie to, że jest nieskuteczna. Oszłamiające 85% poparcia nie bierze się znikąd.

Reakcja na rosyjską agresję nastąpiła z różnych stron świata. Czasem to ci najmniej i będący najdalej reagowali najszybciej i najbardziej zdecydowanie. Chociaż Australia i Oceania wydaje się być daleka od wydarzeń z naszej wschodniej granicy, los Ukrainy nie jest obojętny państwom z tego regionu świata.

Australia

Zapowiedzi pierwszych sankcji na Rosję związanych z eskalacją napięć pojawiły się jeszcze przed początkiem inwazji. Australijski premier Scott Morrison, w reakcji na uznanie przez Rosję separatystycznych republik na wschodzie Ukrainy powiedział: „Australijczycy zawsze przeciwstawiają się tyranom i będziemy przeciwstawiać się Rosji, wraz ze wszystkimi naszymi sojusznikami”, dodając, że spodziewa się w najbliższej przyszłości kolejnych sankcji¹.

Tym komentarzem, szef rządu przewidział niestety wydarzenia następnych dni. Już 23 lutego w życie weszła pierwsza transza sankcji, obejmująca swoim zasięgiem ośmiu członków Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej oraz wybrane banki. Kolejne restrykcje były nakładane przez rząd w Canberze 8 i 14 marca, i dotknęły między innymi rosyjskich decydentów i oligarchów². 7 kwietnia zdecydowano o wprowadzeniu nowych sankcji eksportowych i ograniczeń importowych. Dotyczyły one między innymi sprzedaży do Rosji rud aluminium (mających kluczowe znaczenie dla produkcji broni oraz amunicji), a także niektórych dóbr luksusowych. Australia wstrzymała również import surowców energetycznych z Rosji, a na inne rosyjskie produkty nałożyła 35% cło³. Można śmiało stwierdzić, że działania te są dość spójne

¹ *Australia nakłada sankcje na Rosję w związku z kryzysem na Ukrainie*, [www.bankier.pl](https://www.bankier.pl/wiadomosc/Australia-naklada-sankcje-na-Rosje-w-zwiazku-z-kryzysem-na-Ukrainie-8283279.html), 23.02.2022, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Australia-naklada-sankcje-na-Rosje-w-zwiazku-z-kryzysem-na-Ukrainie-8283279.html>, dostęp: 15.03.2022.

² *Australia joins the UK and US in sanctioning key Russian oligarchs*, [www.foreignminister.gov.au](https://www.foreignminister.gov.au/minister/marise-payne/media-release/australia-joins-uk-and-us-sanctioning-key-russian-oligarchs), 14.03.2022, <https://www.foreignminister.gov.au/minister/marise-payne/media-release/australia-joins-uk-and-us-sanctioning-key-russian-oligarchs>, dostęp: 15.03.2022.

³ B. Kwiatkowska, *Australia uderzyła w Rosję. Canberra się nie patyczkuje*, [www.wiadomosci.wp.pl](https://wiadomosci.wp.pl/australia-naklada-nowe-sankcje-na-rosje-agresor-nie-dostanie-luksusowych-dobr-6754919866604032a), 05.04.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/australia-naklada-nowe-sankcje-na-rosje-agresor-nie-dostanie-luksusowych-dobr-6754919866604032a>, dostęp: 05.04.2022.

z akcjami podejmowanymi przez inne *zachodnie* państwa pozaeuropejskie, takie jak Kanada czy Japonia.

Poza uderzeniami w rosyjską gospodarkę, Australijczycy zdecydowali się w odpowiedzi na ukraińskie prośby, wspomóc wysiłek wojenny obrońców i przekazać ukraińskiej armii kołowe transportery piechoty typu *Bushmaster*. Cztery z nich, które zostały już przemalowane i przygotowane do służby, w najbliższym czasie zostaną przetransportowane drogą lotniczą do Europy⁴. Na koniec warto zauważyć, że w związku z kryzysem na rynku surowców energetycznych Canberra przewiduje rekordowe wpływy do budżetu z tego tytułu, co oznacza wzrost aż o 1/3 w skali roku, do 319 mld \$⁵.

Nowa Zelandia

Już dwie godziny po rosyjskiej napaści, MSZ Nowej Zelandii potępiło ten czyn. O ile to pierwsze oświadczenie nie było bardzo ostre, to kolejne, wydane wieczorem przy udziale premierki Jacindy Arden, nie zostawiło już pola wątpliwości co do stanowiska Wellington w tym konflikcie, nazywając to, co się wydarzyło, *niesprowokowanym atakiem*⁶. Również wtedy pojawiła się zapowiedź pierwszych środków odwetowych. Nieprzypadkowo, nie nazwano tego sankcjami. Wynika to z tego, że Nowa Zelandia, w przeciwieństwie do wielu innych państw, nie posiada formalnego mechanizmu sankcyjnego. Nowozelandczycy, preferując dyplomację multilateralną, stawiali zawsze na skuteczność sankcji nakładanych przez Narody Zjednoczone⁷.

Dziewiątego marca Izba Reprezentantów (jednoizbowy parlament Nowej Zelandii) jednogłośnie uchwaliła *Russia Sanctions Act*⁸. Jest to jedyna tego rodzaju ustawa w nowozelandzkim porządku prawnym, świadcząca jednocześnie o rewolucyjnej zmianie

⁴ T. Waleński, *Australia śle pomoc dla Kijowa. Bushmastery już w barwach Ukrainy*, www.wiadomosci.wp.pl, 05.04.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/dostawy-z-australii-gotowe-do-wysylki-bojowe-pojazdy-juz-w-ukrainskich-barwach-6754941520554528a>, dostęp: 05.04.2022.

⁵ E. Nehring, *Australia przewiduje rekordowe zyski z eksportu węgla i gazu w związku z kryzysem energetycznym*, www.bankier.pl, 04.04.2022, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Australia-przewiduje-rekordowe-zyski-z-eksportu-węgla-i-gazu-w-zwiazku-z-kryzysem-energetycznym-8312272.html>, dostęp: 05.04.2022.

⁶ G. Miller, *Russia's Invasion of Ukraine Will Change New Zealand's Foreign Policy*, www.thediplomat.com, 01.03.2022, <https://thediplomat.com/2022/03/russias-invasion-of-ukraine-will-change-new-zealands-foreign-policy/>, dostęp: 15.03.2022.

⁷ Ibidem.

⁸ H. N. Mahuta, *New Zealand passes historic Russia Sanctions Act*, www.beehive.govt.nz, 9.03.2022, <https://www.beehive.govt.nz/release/new-zealand-passes-historic-russia-sanctions-act>, dostęp: 15.03.2022.

w podejściu Nowej Zelandii do przejawów łamania prawa międzynarodowego. Na jej podstawie zakazano między innymi: rosyjskim statkom zawijania do nowozelandzkich portów, czy wjazdu do kraju 100 wybranym Rosjanom⁹. Inną, mniej spodziewaną decyzją spowodowaną trwającą wojną, jest obniżka cen biletów o połowę na komunikację miejską w całym kraju, co jest reakcją na znaczne podwyżki cen paliw i ma w ten sposób pozwolić obniżyć przynajmniej część kosztów życia¹⁰.

Wyspiarskie Państwa Pacyfiku

Może wydawać się, że będąc mieszkańcem jednej z tysięcy małych wysp na Oceanie Spokojnym mało kto interesuje się wydarzeniami w Europie Wschodniej i prawdą jest, że doniesienia z frontu nie zajmują tam, tak jak u nas czołówek wszystkich gazet i portali informacyjnych. Temat ten nie jest jednak zupełnie pomijany.

Po pierwsze, 26 marca Sekretarz Generalny Forum Państw Pacyfiku, organizacji zrzeszającej prawie wszystkie państwa i terytoria południowego Pacyfiku, Henry Puna, wydał oświadczenie, w którym potępił działania Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy oraz wyraził zaniepokojenie, co do braku poszanowania dla prawa międzynarodowego. Co więcej, wezwał Rosję do zaprzestania wszelkich wrogich posunięć aby pozwolić, by zwyciężył pokojowy dialog i człowieczeństwo¹¹.

Pozostając przy działaniach podejmowanych na forum organizacji międzynarodowych, warto zwrócić uwagę, że wszystkie państwa wchodzące w skład omawianego regionu poparły rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ potępiającą Rosję, za jej działania. Ambasadorka Palau przy ONZ, wyrażając swoje poparcie dla rezolucji, podkreśliła, że mimo, iż jej kraj nie ma z Ukrainą wiele wspólnego, ponieważ: „jedno jest dużym państwem postsowieckim w Europie Wschodniej, a drugie jest małym państwem położonym na błękitnym Oceanie”, to fakt, że oba państwa

⁹ L. Craymer, *New Zealand expands sanctions on Russia over Ukraine invasion*, www.reuters.com, 7.03.2022, <https://www.reuters.com/world/new-zealand-expands-sanctions-russia-over-ukraine-invasion-2022-03-07/>, dostęp: 15.03.2022.

¹⁰ T. McClure, *New Zealand halves public transport fares as petrol prices soar amid Russia-Ukraine war*, www.theguardian.com, 14.03.2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/14/new-zealand-halves-public-transport-fares-as-petrol-prices-soar-amid-russia-ukraine-war>, dostęp: 15.03.2022.

¹¹ H. Puna, *Pacific Islands Forum Secretary General Puna-Statement on Ukraine*, www.forumsec.org, 26.02.2022, <https://www.forumsec.org/2022/02/28/remarks-pacific-islands-forum-secretary-general-puna-statement-on-ukraine/>, dostęp: 15.03.2022.

uzyskały swoją niepodległość we wczesnych latach 90., tworzy nic solidarności i nie pozwala przejść obojętnie obok cierpień i niesprawiedliwości¹².

Opisując reakcję na wojnę państw z tej części świata, nie można nie wspomnieć informacji, która 25 lutego obiegła polski Internet. Dotyczyła ona decyzji rządu Sfederowanych Stanów Mikronezji o zerwaniu relacji dyplomatycznych z Rosją w formie protestu przeciwko inwazji¹³. Odpowiednia nota została dostarczona ambasadorowi rosyjskiemu w Manili, który do tego momentu był akredytowany w Mikronezji. Dzięki tej decyzji, Mikronezja trafiła na zaszczytną listę państw nieprzyjaznych Rosji, obok wszystkich państw członkowskich UE czy Stanów Zjednoczonych, ale także między innymi Liechtensteinu czy San Marino¹⁴.

Mimo że informacja ta nie wydaje się być na pierwszy rzut oka bezpośrednio związana z toczącą się wojną na terytorium Ukrainy, to może mieć długofalowe skutki dla układu sił i bezpieczeństwa w tej części świata. Chodzi tutaj o doniesienia z końca marca br., dotyczące możliwego podpisania umowy między Wyspami Salomona, a Chińską Republiką Ludową. Umożliwiłoby to Pekinowi wysyłanie misji policyjnych i wojskowych do tego państwa w przypadku zamieszek czy innej formy zagrożenia porządku publicznego. Rozwiązanie skrytykowały już Australia, Nowa Zelandia i Mikronezja. W odpowiedzi prezydent Wysp Salomona oświadczył, że treść traktatu miała jedynie charakter roboczy i może jeszcze ulec zmianie¹⁵. Tak czy inaczej, pojawienie się chińskich wojsk w tej części świata zaburzyłoby dotychczasowy system bezpieczeństwa, co jednak może okazać się nieuniknione biorąc pod uwagę ambicje i cele ChRL.

¹² E. M. Lederer, *Many nations support UN resolution to demand Russia stop war*, [www.washingtonpost.com](https://www.washingtonpost.com/world/many-nations-support-un-resolution-to-demand-russia-stop-war/2022/03/01/831ac012-99df-11ec-9987-9dceee62a3f6_story.html), 1.03.2022, https://www.washingtonpost.com/world/many-nations-support-un-resolution-to-demand-russia-stop-war/2022/03/01/831ac012-99df-11ec-9987-9dceee62a3f6_story.html dostęp: 15.03.2022.

¹³ *Countries With Which the Federated States of Micronesia Has Established Diplomatic Relations*, www.fsmgov.org, <https://www.fsmgov.org/diprel.html>, dostęp: 15.03.2022.

¹⁴ P. Drabik, *Kreml opublikował listę wrogich państw. Obok Polski jest też San Marino*, www.wiadomosci.radiozet.pl, 7.03.2022, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Swiat/Kreml-opublikowal-liste-wrogich-panstw.-Obok-Polski-jest-tez-San-Marino-i-Mikronezja>, dostęp: 15.03.2022.

¹⁵ B. Kwiatkowska, *Wyciekła umowa z Chinami. Wielka awantura o Wyspy Salomona*, www.wiadomosci.wp.pl, 29.03.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/awantura-o-wyspy-salomona-reakcja-sasiadow-obrazliwa-6752444092562368a>, dostęp: 05.04.2022.

Młodzi, którzy tworzą:

Koordinacja



**Adam August
Michalik**



**Kajetan
Leśniak**



**Hanna
Janasik**



**Zuzanna
Jacewicz**
Ilustracja

Korekta

Agnieszka Homańska
Alicja Dąbkowska
Jakub Bukala
Kajetan Leśniak
Paulina Górską

Promocja i oprawa graficzna

Paulina Górską
Hanna Janasik



Jakub Knopp

Student I roku studiów magisterskich ze stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie Warszawskim. Absolwent Szkoły Głównej Handlowej. Interesuje się architekturą bezpieczeństwa międzynarodowego w regionach Indo-Pacyfiku i Bliskiego Wschodu. Sukcesywnie pogłębia wiedzę na temat Federacji Rosyjskiej i Chińskiej Republiki Ludowej. Ciekawia go również aspekty związane z wojskowością, takie jak wykorzystanie prywatnych firm wojskowych czy specyfika konfliktów hybrydowych. Pasje pozapolityczne obejmują sport (trening siłowy i pływanie), historię XX wieku i tematykę wojskowych sił specjalnych.



Kajetan Leśniak

Student stosunków międzynarodowych i amerykanistyki. Krakus uzależniony od Yerba Mate w każdej postaci i gier geograficznych typu GeoGuessr. Jego głównym obszarem zainteresowań jest Ameryka Łacińska, o której pisze. Prywatnie opiekun półtorarocznego złodzieja skarpetek, imieniem Garu. W wolnych chwilach czyta reportaże i marzy o tym, żeby kiedyś mieć w rękach jakiś swojego autorstwa.



Karol Łagosz

Pozytywista i liberał. Interesuje się jak najszerszej pojętymi sprawami publicznymi, obronnością, lotnictwem, oraz Słowianami Południowymi. Jego głównym zainteresowaniem naukowym jest trwający od 1976 roku Rozpad Jugosławii oraz polityka państw powstałych w jego wyniku.



Michał Szyszkowski

Student Stosunków Międzynarodowych na Uniwersytecie Warszawskim. Jego zainteresowania naukowe to polityka w Afryce i na Bliskim Wschodzie, historia Islamu, mniejszości etniczne w świecie Arabskim, oraz myśl postkolonialna. Prywatnie zadeklarowany bikiniarz, krypto-inwestor, entuzjasta krykieta i estetyki cottage core. Miłośnik twórczości Ryszarda Andrzejewskiego, oraz wierny widz „Sprawy dla reportera”. Poza studiowaniem, pracuje jako młodszy asystent dyrektora działu sprzedaży w biurze.



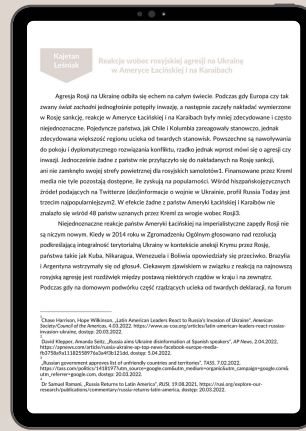
Piotr Obszarski

Student trzeciego roku stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie Warszawskim. Zaangażowany w działalność kół naukowych na swoim wydziale. W wolnym czasie lubi najbardziej czytać o świecie, słuchać podcastów i odkrywać Europę. Raz do roku spełnia się również jako wolontariusz na festiwalu filmów dokumentalnych MDAG.



Remigiusz Skierski

Student I roku stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie Warszawskim. Zainteresowany sprawami europejskimi szczególnie polityką wewnętrzną Unii Europejskiej. W wolnym czasie podróżuje, uczy się nowych języków i słucha zespołu Bitamina. Młody człowiek.



Czytaj gdziekolwiek chcesz

Znajdź nas:



facebook.com/mlodziopolityce



twitter.com/mlodziopolityce



instagram.com/mlodzi_o_polityce



mlodziopolityceredakcja@gmail.com